RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945. Första kammaren. Nr 21.

Lördagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 296, angående omorganisation av tekniska skolan i Stockholm m. m.;
nr 297, angående anslag till prisrabattering å vissa livsmedel, m. m.;
nr 300, angående anslag till inköp av tackjärn; samt
nr 301, angående inrättande av ett medicinskt forskningsråd m. m.

Justerades protokollen för den 4, 5 och 8 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Riksdagsman *Helge Bäcklund,* som genomgått en lunginflammation (Bronchopneumonia lob. inf. sin.) är i behov av förlängd vila till och med den 16/5 och kan före nämnda dag ej deltaga i riksdagsarbetet, vilket härmed intygas.

Stockholm den 11 maj 1945.

J. Möllerström.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bostadsvaneundersökning på landsbygden, samt

nr 250, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1945/46 m. m.;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet under budgetåret 1946/47 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Halmstad—Nässjö järnvägar;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Nässjö—Oskarshamns nya järnvägsaktiebolag m. m.;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande i statsbanenätet av Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägar;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad av järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö till normalspår; samt

nr 212, i anledning av väckta motioner angående fortsatt utbyggnad av statsbanan Mönsterås—Fagerhult.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om upphävande i viss del av förordningen den 31 oktober 1939 (nr 768) med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m.;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; samt

nr 240, i anledning av väckt motion angående översyn av lagen om medling i arbetstvister.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 294, angående statliga åtgärder för tryggande av vedförsörjningen m. m.; och

nr 295, angående ytterligare kreditgivning till utlandet m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 381, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg under budgetåret 1945/46 till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.; och

nr 382, av herr *Rosander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för föreståndare och vissa lärare vid statsunderstödda skolor och med dem samorganiserade arbetshem för bildbara sinnesslöa m. fl.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 383, av herr *Carlström* m. fl.,
nr 384, av herr *Linnér* m. fl.,
nr 385, av herr *Nilsson, Bror,* m. fl.,
nr 386, av herr *Nilsson, Bror,* m. fl., samt
nr 387, av herr *Bondeson* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten m. m.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 296, 297, 300 och 301.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser om ersättning till kommunala förtroendemän;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1945/46, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Tärna distrikt;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 till förvärv och teckning av aktier i samband med bildande av Sveriges centrala restaurangaktiebolag; samt

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet i vissa fall för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter; samt

nr 38, i anledning av väckt motion om införande av en malmaccis eller annan särskild beskattning av gruvindustrien;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels vaktmästaren vid Uppsala universitet A. H. Gelins pensionsförmåner, dels ock pension åt driftledaren vid statens järnvägars biltrafikrörelse V. A. Karlssons efterlevande;

nr 36, i anledning av väckta motioner om införande av pensionsrätt för vissa förutvarande landstormsofficerare; samt

nr 37, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor;

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1945/46 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 7, 10 och 11 kap. vattenlagen;

nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

nr 44, i anledning av väckt motion angående dyrtids- och kristillägg åt personer, som uppbära livränta enligt lagen angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift; samt

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 13 och 14 §§ lagen den 6 juni 1941 (nr 334) om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statsunderstödda torrläggningsverksamheten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till lantbruksstyrelsen jämte i ämnet väckt motion;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om bidrag till täckdikningar jämte i ämnet väckt motion;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående avsättning till stuteriväsendets fond;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för försäljning av kronoegendom m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Bergshamra nr 1 i Solna stad;

nr 38, i anledning av väckt motion angående anordnande av obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom vid lantmannaskolor, lantbruksskolor, lanthushållsskolor och folkhögskolor;

nr 39, i anledning av väckta motioner om inrättande av bonde- och småbrukarskolor;

nr 40, i anledning av väckt motion angående anordnande av kurser i byggnadssnickeri och smidesarbeten för jordbrukare;

nr 41, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för tillgodoseende av jordbrukets behov av yrkesmän;

nr 42, i anledning av väckt motion angående revision av gällande jaktlag och jaktstadga;

nr 43, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att bereda ersättning till ägare av tamdjur för skador, som förorsakats av varg och järv;

nr 44, i anledning av väckt motion angående utredning om förekommande älgskador å växande skog m. m.;

nr 45, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i jaktstadgan m. m.;

nr 46, i anledning av väckta motioner angående utredning av fiskerinäringens efterkrigsproblem m. m.;

nr 47, i anledning av väckt motion angående ändring i gällande bestämmelser om förvaltning av statens arrendeegnahem;

nr 48, i anledning av väckt motion angående införande av differentierade tillägg till de statliga bidragen för grundförbättring;

nr 49, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande grunder för statsbidrag till enskilda skogsägare för skogsdikningar;

nr 50, i anledning av väckt motion om avskrivning av viss statens fordran hos Storängsbäckens torrläggningsföretag;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till veterinärinrättningen i Skara;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall för hagelskador;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m.; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukstekniskt institut m. m.;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om åtgärder för ökad social allmänbildning och upplysningsverksamhet för kommunala förtroendemän och tjänstemän; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om åtgärder för att befordra anordnandet av hygieniska inrättningar på arbetsplatserna; samt

nr 11, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande statens medverkan till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem, dels ock om en ingående undersökning beträffande landsbygdens bostadsstandard.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.21 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 15 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 298, angående anordnande av allmän folkräkning; och

nr 299, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1946 i anledning av folkräkningen den 31 december 1945.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1945/46 till folk- och småskoleseminarierna, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 218, i anledning av väckt motion angående löjtnanten E. A. Hjukströms löneklassplacering;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående olycksfalls- och sjukersättning av statsmedel till deltagande i viss svensk hjälpexpedition till Tyskland;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslag;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av avlönings- och pensioneringsförhållandena för f. d. landskanslisten vid länsstyrelsen i Västerbottens län O. M. Öhman;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad för uppförande och drift av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1945/46 till förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m.;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av länsresidenset i Kristianstad;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillbyggnad av landsstatshuset i Falun m. m.;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av tomter för postverkets räkning i Västerås;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Karlskrona; samt

nr 248, i anledning av väckt motion om förbättring av postförbindelserna på landsbygden.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 296, angående omorganisation av tekniska skolan i Stockholm m. m.;

nr 297, angående anslag till prisrabattering å vissa livsmedel, m. m.;

nr 300, angående anslag till inköp av tackjärn; samt

nr 301, angående inrättande av ett medicinskt forskningsråd m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 4 och 122—127, bevillningsutskottets betänkanden nr 37 och 38, bankoutskottets utlåtanden nr 33—36 och memorial nr 37, första lagutskottets utlåtande nr 30, andra lagutskottets utlåtanden nr 40 och 42—45, jordbruksutskottets utlåtanden nr 30—56, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 298 och 299.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 30—37 och 51—56 måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 388, av herr *Hage* och herr *Petersson, Emil,* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till skyddshemsvården;

nr 389, av herr *Johansson, Johan Bernhard,* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa m. m.;

nr 390, av herr *Löfgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg under budgetåret 1945/46 till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 391, av herr *Wagnsson,* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg under budgetåret 1945/46 till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 392, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringen för föreståndare och vissa lärare vid statsunderstödda skolor och med dem samorganiserade arbetshem för bildbara sinnesslöa m. fl.;

nr 393, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för föreståndare och vissa lärare vid stats-

understödda skolor och med dem samorganiserade arbetshem för bildbara sinnesslöa m. fl.; samt

nr 394, av herr *Holmberg,* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.

Interpellation om åtgärder i anledning av Emåns översvämningar.

Ordet lämnades på begäran till herr **Mannerskantz,** som anförde: Herr talman! Emåns dalgång i mellersta delen av Kalmar län har under de senaste veckorna ånyo utsatts för katastrofala översvämningar. Omkring 1 500 hektar mestadels godartad åkerjord ha satts under vatten, varvid man måste räkna med att höstsäd och första årets vallar komma att helt förstöras liksom den vårsäd som hunnit sås. Härtill kommer att sådd och omsådd ej kunna komma att ske förrän långt in i juni månad, varigenom utsikterna för mogen skörd enligt tidigare erfarenheter äro mycket små.

Dylika översvämningar av större omfattning ha förekommit särskilt under åren 1901 och 1931 samt av något mindre omfattning åren 1936 och 1944. Den nu inträffade översvämningen kan betraktas såsom en stor katastrof. De förluster lantbrukarna i Emådalen komma att lida kunna med visshet räknas i hundratusentals kronor.

Markägarna ha under årens lopp utlagt mycket stora belopp för att minska riskerna för katastrofer, varvid kan nämnas kostnaden för vissa regleringar 1891—1896 med över 350 000 kronor, samt därefter i olika omgångar bekostat sina delar av undersökningskostnader för åtskilliga tiotusental kronor. Sedan år 1928 pågår en utredning angående invallningar och andra åtgärder ägnade att minska riskerna. Denna utredning är ännu ej färdig. Markägarna ha fullföljt mål angående uppdämningsförhållandena ända upp till vattenöverdomstolen, och mera torde med nuvarande vattenlag ej stå att vinna på denna väg. Man kan konstatera, att markägarna gjort allt vad de förmått för att få erforderliga åtgärder vidtagna, men ha nu åter drabbats av förluster, som för mången säkerligen torde komma att innebära ruin.

Vid åtskilliga tillfällen, och senast vid innevarande riksdag, ha statsmakterna vidtagit åtgärder i anledning av naturkatastrofer och anslagit betydande belopp till lindring av de ekonomiska följderna för dem som drabbats därav. Då översvämningarna i vår i Emådalen otvivelaktigt äro av natur att påkalla statsmakternas ingripande, får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet Rubbestad få framställa följande tvenne frågor:

Är statsrådet beredd att undersöka huruvida och i vilken omfattning hjälp kan lämnas de markägare som i vår utsatts för översvämning av Emån?

Är statsrådet i stånd att vidtaga åtgärder för påskyndande av anordningar i Emån, som kunna minska risken för översvämningar i framtiden?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.16 eftermiddagen.

In fidem

Eric Carlén.

Onsdagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen,** som yttrade: Den 8 innevarande månad beslöto de båda kamrarna att till Danmarks riksdag avsända ett telegram. Det telegram, som de båda talmännen då avsände, hade följande lydelse:

»Till riksdagens præsidium Köpenhamn, Danmark.

När Danmarks riksdag i dag åter sammanträder, vilja Talmännen i Sveriges riksdag frambära sina varmaste lyckönskningar och uttala förhoppning om ett framgångsrikt arbete till välsignelse för Edert fosterland och alla dess medborgare.

Joh. Nilsson. *Aug. Sävström.*»

Nu har ankommit ett i översättning så lydande telegram:

»Till Sveriges riksdag, Stockholm.

Danmarks fria riksdag sänder återhälsning till Sveriges riksdag och tackar varje svensk, som i ord eller gärning har stött Danmarks kamp för friheten.

Hans Rasmussen. *Charles Petersen.*»

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 304, angående anslag till flyktingverksamheten för budgetåret 1945/46;

nr 305, angående ytterligare medel för budgetåret 1944/45 för kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte huvudtiteln; samt

nr 306, angående bidrag till omhändertagande av utlandssvenskar.

Ang. tidpunkten för avlämnande av återstående kungl. propositioner.

Hans excellens herr statsministern **Hansson,** som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Schlyters interpellation angående tidpunkten för avlämnande av återstående kungl. propositioner, erhöll ordet och anförde: Till svar på herr Schlyters fråga vill jag meddela, att Kungl. Maj:t avser att under de närmaste dagarna förelägga riksdagen propositioner rörande:

lagstiftning angående återställande av viss från ockupationsländer härrörande egendom;

ratifikation av överenskommelse med Kina angående exterritorialrättens upphävande och av den i Chicago träffade luftfartskonventionen;

förordning angående tillgodoräknande i vissa fall av tjänsteplikt för rätt till hemortslön, lag om inkallelse av värnpliktiga för avveckling av försvarsberedskapen och vissa anslag för denna avveckling;

förbättrande av bostadsförhållandena, anslag till arbetsmarknadens reglering, till civilförsvaret och till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor;

Ang. tidpunkten för avlämnande av återstående kungl. propositioner. (Forts.)

vissa investeringar i telegrafverkets fond och luftfartsfonden samt vissa byggnadsåtgärder vid länsstyrelserna i anledning av ändrad organisation av folkbokföringen;

slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1944/45, beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1945/46, komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1945/46, förordning om värnskatt för år 1945, anslag till särskild ersättning för debitering av värnskatt, förordning om begränsning i vissa fall av skatt till staten, förordning om ändring i förordningen angående stämpelavgiften, vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, tjänste- och familjepensionsreglementena för de högre kommunala skolorna samt vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet;

vissa byggnadsfrågor inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, anslag till de tekniska högskolorna och vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen;

samt prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Som kammarens ledamöter torde finna, är flertalet av dessa förslag sådana som även tidigare brukat föreläggas sent under riksdagen. Några andra äro föranledda av vad som nyligen hänt. Någon allvarlig belastning av riksdagsarbetet torde de uppräknade förslagen icke vålla.

Herr **Schlyter:** Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för de upplysningar han lämnade. De innebära ett värdefullt fullföljande av den påbegynta traditionen att i början av riksdagen ge utskotten meddelande om vilka propositioner som emotses och vid vilken tidpunkt de kunna väntas bli avlämnade. Anledningen till min framställda fråga var den, att vid en talmanskonferens med utskottsordförandena för planläggning av arbetet under återstoden av riksdagen kom fram, att ytterligare ett flertal betydande propositioner vore att vänta, vilket korsade de tidigare beräkningarna om när utskotten skulle hinna bli färdiga med sitt arbete. Jag begärde därför ifrågavarande upplysningar under åberopande av angelägenheten att kunna planlägga utskottsarbetet för påskyndande av riksdagens avslutande.

Svaret bekräftar, att våra farhågor voro grundade. Jag fäste mig särskilt vid att propositioner väntas om »vissa byggnadsfrågor inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, anslag till de tekniska högskolorna och vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen». Jag har inte haft någon anledning att efterforska, varför dessa propositioner ha blivit fördröjda.

För oss inom första lagutskottet innebär svaret en stor nyhet. Att det kommer att framläggas proposition med förslag till lagstiftning angående återställande av viss från ockupationsländer härrörande egendom hade vi inte vetskap om — och ha naturligtvis inte heller kunnat ha det, då framläggandet beror på en under riksdagen inträffad händelse. Hos justitiedepartementet lära vi väl under hand kunna få underrättelse om vid vilken tidpunkt denna proposition kan emotses.

Av ännu större intresse än de uppräknade propositionerna är emellertid den omständigheten, att svaret bekräftar, att riksdagen icke har att förvänta någon proposition angående tvångsmedelslagens förlängning. Första lagutskottet skulle inte ha kunnat inskränka sig till att behandla denna fråga såsom

Ang. tidpunkten för avlämnande av återstående kungl. propositioner. (Forts.)

ett vanligt förlängningsärende. Därför var det av vikt för utskottet att i tid få veta, om lagen kom eller icke.

När första lagutskottet hade att granska justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, framhöll utskottet i sitt utlåtande: »I berättelsen (s. 167—176) har justitieombudsmannen lämnat en redogörelse för en av honom företagen undersökning angående verkningarna av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. De spörsmål, som vid denna undersökning uppkommit, torde i annat sammanhang böra bliva föremål för riksdagens behandling.» Utskottet tänkte sig då, att den stora debatt, som man hade anledning att vänta på grund av denna justitieombudsmannens redogörelse, skulle upptagas i samband med en eventuell fråga om förlängning av tvångsmedelslagen. Då någon förlängning således nu icke ifrågasättes, bli kamrarna besparade den debatten, och för min del kan jag endast uttrycka en oförbehållsam glädje över att tvångsmedelslagen kommer att upphöra av sig själv.

Herr **Andersson, Jones Erik:** Herr talman! De nu lämnade upplysningarna om den ytterligare arbetsbörda, som kommer att påläggas kamrarna, bekräfta ju bara vad vi förut ha vetat om, och efter herr statsministerns svar torde vi få räkna med att systemet med sent framlagda propositioner kommer att bli permanent även för kommande riksdagar. Det är just inga goda upplysningar, som vi fått del av.

Man kan då inte annat än fråga sig: hur skall det bli möjligt att vidtaga någon revision av riksdagens arbetsformer och få till stånd någon avkortning av vårsessionen, om det skall fortsätta på detta vis? Från flera håll har ju hävdats, att det skulle vara klokare att dela upp riksdagarna på tvenne sessioner. Man skulle då förlägga den andra sessionen till senhösten, när man har mera arbetslugn än frampå vårsidan. Alla äro överens om att det är en plåga att stanna kvar här till midsommar och till och med ännu längre. Man blir därför smått beklämd inför framtidsperspektivet med utdragna riksdagar, och man undrar, hur det framdeles skall kunna åstadkommas bättre förhållanden.

Jag kan, herr talman, med anledning av de upplysningar, som nu lämnats oss, inte underlåta att litet vemodigt konstatera dessa fakta.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens yttrande om den ökade arbetsbörda, varom riksdagen nu fått besked, vill jag påpeka, att varenda riksdagsman även utan mitt svar skulle ha kunnat skaffa sig underrättelse på denna punkt. De flesta av de återstående 25 propositioner, som jag här har talat om, upptagas nämligen i den förteckning, som lämnades talmännen i början av riksdagen, och i förteckningen ha också angivits tidpunkterna för deras avlämnande till riksdagen. Andra propositioner, som t. ex. sammanhänga med upphörandet av försvarsberedskapen och dylikt, ha ju inte rimligtvis kunnat utarbetas och framläggas tidigare.

Den proposition om lagstiftning angående återställande av viss från ockupationsländer härrörande egendom, som ordföranden i första lagutskottet särskilt fäste sig vid, är också föranledd av speciella omständigheter, och tyvärr tror jag inte, att jag kan ställa i utsikt, att denna proposition kan framläggas förrän omkring den 1 juni.

Justerades protokollen för den 9 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg anhåller undertecknad om ledighet från riksdagsarbetet i och för åtnjutande av sjukhusvård.

Stockholm den 15 maj 1945.

John Sandén.

Riksdagsman *John Sandén* är på grund av ischias och allmän kraftnedsättning i behov av ledighet från riksdagsarbetet tills vidare, vilket härmed intygas.

Stockholm den 15 maj 1945.

J. Möllerström,
leg. läk.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 298, angående anordnande av allmän folkräkning.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 299, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1946 i anledning av folkräkningen den 31 december 1945.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 388, av herr *Hage* och herr *Petersson, Emil*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till skyddshemsvården;

nr 389, av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa m. m.;

nr 390, av herr *Löfgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg under budgetåret 1945/46 till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 391, av herr *Wagnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg under budgetåret 1945/46 till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.; samt

nr 392, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för föreståndare och vissa lärare vid statsunderstödda skolor och med dem samorganiserade arbetshem för bildbara sinnesslöa m. fl.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. väckta motionen, nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för föreståndare och vissa lärare vid statsunderstödda skolor och med dem samorganiserade arbetshem för bildbara sinnesslöa m. fl.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Holmbergs* motion, nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag an-

gående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt m. m.

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statsunderstödda torrläggningsverksamheten jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte, i anledning av förevarande proposition, nr 122, samt motionerna I: 339 och II: 521, likalydande, I: 337 och II: 523, likalydande, ävensom II: 558,

1) godkänna att den statsunderstödda torrläggningsverksamheten finge bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet anfört;

2) för lantbruksingenjörsorganisationen fastställa i utlåtandet införd personalförteckning;

3) för lantbruksingenjörsorganisationen godkänna följande avlöningsstat, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis.....	kronor	646 500
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, förslagsvis.....	»	332 100
3. Rörligt tillägg, förslagsvis.....	»	119 100
Summa	kronor	1 097 700;

4) å riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantbruksingenjörsorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av ..... kronor 1 097 700;

b) till Lantbruksingenjörsorganisationen: Omkostnader ett förslagsanslag av ..... kronor 573 000;

c) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag ett förslagsanslag av ..... kronor 3 600 000;

d) till Kostnader för torrläggningsnämnder ett förslagsanslag av .... kronor 70 000;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att till övergångsstat överföra lantbruksingenjör, som efter den 30 juni 1945 kvarstode å hittills för honom gällande lönestat;

6) medgiva, att under budgetåret 1945/46 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa högst 4 000 000 kronor;

7) medgiva, att under budgetåret 1945/46 finge beviljas lån från statens avdikningslånefond å tillhopa högst 3 500 000 kronor;

8) medgiva, att ändring finge vidtagas i bestämmelserna om villkoren för lån från täckdikningslånefonden i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förut i utlåtandet anfört;

B. att motionerna I: 324 och II: 509, likalydande, I: 325 och II: 510, likalydande, I: 338 och II: 522, likalydande, I: 363 och II: 557, likalydande, I: 364 och II: 560, likalydande, I: 365 och II: 561, likalydande, samt II: 559 och II: 562 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen II: 558, av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

att å riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor,

att därtill medgiva, att under budgetåret 1945/46 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa högst 8 000 000 kronor, samt

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

att för sin del uttala, att vid beviljandet av statsbidrag från statens avdikningsanslag företräde borde ges företag, som utfördes å mindre jordbruk eller där mindre jordbrukare vore intressenter.

I motiveringen hade utskottet bland annat förordat, att till flertalet av de nuvarande lantbruksingenjörerna, för vilka en övergång till de av utskottet föreslagna nya avlöningsbestämmelserna skulle föranleda en mer eller mindre betydande minskning i avlöningsförmånerna, övergångsersättningar skulle utgå med vissa i utlåtandet närmare angivna belopp.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av, utom andra, herrar *Näslund*, *Ericsson* i Sörsjön, *Jacobson* i Vilhelmina och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

I reservanternas förslag hade punkterna A 3 och A 4 av utskottets hemställan avfattats sålunda:

»3) för lantbruksingenjörsorganisationen godkänna följande avlöningsstat, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis.....	kronor	576 500
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, förslagsvis.....	»	332 100
3. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	119 100
Summa	kronor	1 027 700;

4) å riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantbruksingenjörsorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av ..... kronor 1 027 700;

b) till Lantbruksingenjörsorganisationen: Omkostnader — — — (lika med utskottet) — — — kronor 70 000.»

I den av reservanterna förordade motiveringen hade beträffande det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget rörande övergångsersättningar till vissa lantbruksingenjörer uttalats, att utskottet ville föreslå riksdagen att med avslag å propositionen i denna del hemställa, att frågan om de övergångsersättningar, som för tiden från löneregleringens ikraftträdande borde tillkomma lantbruksingenjörer på grund av därigenom förorsakad löneminskning, måtte genom Kungl. Maj:ts försorg göras till föremål för ny utredning samt att därav föranlett förslag måtte om möjligt föreläggas innevarande riksdag.

Herr **Näslund:** Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet har jag jämte några andrakammarledamöter på en punkt anmält en avvikande mening. Jag skall med några ord utveckla de skäl som motiverat vår ståndpunkt. Innan jag gör detta, vill jag endast i största allmänhet fästa uppmärksamheten på att utskottet i stort sett är enigt med föredragande statsrådet. Jag tror att det förslag som här föreligger, är mycket välkommet och att det kommer att gagna torrläggningsverksamheten.

Eftersom utskottets ärade ordförande begärt ordet efter mig, skall jag icke närmare ingå på de olika punkter, där utskottet gjort avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag. Jag överlåter åt utskottets ordförande att lämna redogörelse härför. För min del skall jag koncentrera mig på en fråga, där vi funnit att propositionen icke är tillfredsställande, nämligen frågan om övergångsersättningarna till lantbruksingenjörerna.

Det förhåller sig ju så, att propositionen utgår ifrån att de lantbruksingenjörer, som nu skola övergå till det nya avlöningssystemet, skola erhålla över-

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

gångsersättningar av sådan storleksordning att någon inkomstminskning inte skall äga rum. Denna princip är ju icke ny. Vi ha senast tillämpat den vid lönereglering för häradshövdingarna. Till grund för beräkningen för övergångsersättningarna ligger material som införskaffats av de sakkunniga. I fråga om de sakkunnigas förslag har lantbruksstyrelsen uttalat, att de förekommande mer eller mindre avsevärda divergenserna syntes lantbruksstyrelsen svårförklarliga och giva ett bestämt intryck av att vid avgivandet från vederbörande lantbruksingenjörers sida av uppgifter om nettoinkomstens storlek icke tillämpats enhetliga grunder. Detta uttalande ha vi reservanter fäst oss vid i alldeles särskilt hög grad.

Nu säger föredraganden, statsrådet Rubbestad, att ett mera tillförlitligt material för ersättningarnas beräknande än det de sakkunniga haft att tillgå näppeligen torde stå till buds. Det är på denna punkt som vi ha en annan åsikt. Jag skall nämna endast ett exempel för att belysa, hur ojämnt dessa övergångsersättningar utfalla. Exemplet avser just det distrikt där jag hör hemma, och jag känner vederbörande förrättningsman mycket väl.

I de sakkunnigas utlåtande har på s. 282—285 redogjorts för verksamheten under åren 1935—1943, alltså under en 9-årsperiod. Om man studerar denna redogörelse, finner man att under det att en lantbruksingenjör, som enligt propositionen skulle få en övergångsersättning av 6 600 kronor, har utfört i medeltal 64 förrättningar per år omfattande en areal av 1 456 hektar, har den i Västerbottens södra distrikt verksamme lantbruksingenjören utfört i medeltal 175 förrättningar årligen — märk skillnaden mellan 64 förrättningar och 175 förrättningar! — omfattande en areal av inte mindre än 2 495 hektar, men han skulle enligt propositionen få en övergångsersättning av blott 600 kronor.

Det lär väl inte råda något tvivel om att starka skäl tala för att grunderna för övergångsersättningarnas beräkning ånyo böra underkastas prövning. Jag vill därmed inte påstå, att det skulle vara möjligt att nå fram till hundraprocentig rättvisa, men så stora skiljaktigheter som dessa synas mig böra kunna bortarbetas.

Utskottet har på denna punkt avvikit från Kungl. Maj:ts förslag så tillvida, att utskottet tillstyrkt uppflyttning av lantbruksingenjörerna till lönegrad A 29 i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna A 28, därvid utskottet dock samtidigt föreslagit, att övergångsersättningarna generellt skola skäras ned med 600 kronor, vilket belopp ungefär motsvarar lönegradsuppflyttningen. Jag tror att denna lönegradsuppflyttning är mycket välbetänkt, men de orättvisor och ojämnheter i fråga om övergångsersättningarna, som jag velat påtala, kvarstå ju.

I vår reservation göres ytterligare av rent formella skäl ett yrkande, innebärande att anslaget nu skall sänkas med 70 000 kronor. Vi anse nämligen, att om riksdagen går med på ett uppskov med fattande av beslut angående övergångsersättningarna, böra erforderliga medel icke beviljas nu, utan först i samband med att riksdagen fattar slutlig ståndpunkt till frågan.

Ja, herr talman, jag har ingen anledning att utvidga debatten till att omfatta mer än den punkt jag nu berört. Detta innebär dock inte att vi på alla punkter äro riktigt belåtna. För egen del är jag sålunda inte riktigt tillfredsställd med lönegradsplaceringen av den extra personalen, bland annat av assistenterna. Men det är ju här fråga om tillämpning av allmänna löneregelementet, och man har ju då i regel inte möjlighet att tillgodoräkna tjänsteår för tidigare verksamhet. Jag anser att detta är ett mycket otillfredsställande förhållande, men då det möter svårigheter att genomföra särskilda bestämmelser för en viss grupp, har jag även på denna punkt, ehuru med svidande hjärta, följt utskottet.

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att med det nu anförda få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Tjällgren:** Herr talman! Det är kanske lämpligt att efter herr Näslunds inlägg yttra några ord om vad han har anfört med anledning av sin reservation. Men innan jag går in härpå, skall jag be att få säga någonting om de smärre ändringar i den kungl. propositionen, som utskottet har föreslagit. Dessa ändringar äro så väl motiverade i utskottets utlåtande, att någon längre förklaring eller utläggning härav inte torde vara nödig. Jag skall därför inskränka mig till att endast beröra några punkter.

I fråga om de föreslagna torrläggningsnämndernas sammansättning har utskottet förordat en avvikelse från propositionen. Vederbörande lantbruksingenjör och jordbrukskonsulent böra vara medlemmar av nämnden — därom råda icke delade meningar. I fråga om de tre övriga personer, som enligt förslaget skulle ingå i nämnden, har i propositionen föreslagits, att ordföranden, vilken utses av länsstyrelsen, skulle vara en i jordbruk kunnig person och att de två andra, vilka utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, skulle vara jordbrukare.

I en motion ha uttalats farhågor för att nämnden finge en ensidigt jordbruksbetonad sammansättning och yrkats, att även sociala och allmänna ekonomiska intressen skulle vara företrädda. Utskottet har, med hänsyn till torrläggningsnämndernas uppgift att bl. a. bevaka det allmännas intresse vid beviljande av statsunderstöd till torrläggningsföretag, därvid även sociala synpunkter göra sig gällande, anslutit sig till motionärernas mening och därför förordat, att torrläggningsnämnd skall bestå av en av länsstyrelsen utsedd, i sociala och allmänekonomiska frågor väl insatt person såsom ordförande, vederbörande lantbruksingenjör och jordbrukskonsulent samt två av hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda personer, av vilka åtminstone den ene skall vara jordbrukare. Genom denna sistnämnda bestämmelse öppnas möjlighet för hushållningssällskapet att, om så anses önskvärt, i nämnden insätta sin sekreterare. Beträffande sekreteraruppdraget i nämnden har i propositionen föreslagits, att hushållningssällskapets sekreterare även skulle vara sekreterare i nämnden. Utskottet har ansett lämpligare, att nämnden får frihet att själv välja sekreterare bland sina ledamöter eller bland personer utanför nämnden.

De sakkunniga hade föreslagit, att lantbruksingenjörerna skulle placeras i lönegrad A 29. Föredragande statsrådet hade emellertid ansett sig böra förorda en placering i lönegrad A 28. I ett par motioner har yrkats, att lönegradsplaceringen av lantbruksingenjörerna skulle ske enligt de sakkunnigas förslag, alltså i lönegrad A 29. Utskottet har på denna punkt förordat bifall till yrkandet i motionerna. Som skäl härför anför utskottet på s. 27 i utlåtandet: »Vid bedömande av vilken lönegrad som i förevarande fall bör anses skälig har utskottet ansett avseende böra fästas förutom vid jämförliga tjänsters placering i lönegrad jämväl vid befattningens särartade och specialiserade natur. För att stimulera dugliga krafter i erforderligt antal att intressera sig för en så särpräglad uppgift som lantbruksingenjörens anser utskottet en förmånlig lönegradsplacering vara nödvändig. En sådan motiveras även av det ansvar, som åvilar lantbruksingenjör särskilt vid planläggning av ekonomiskt betydande eller tekniskt svåra företag. Av allmänna lönenämnden uttalade farhågor för att en inplacering av lantbruksingenjörerna i 29 lönegraden kunde medföra konsekvenser inom andra områden av statsförvaltningen finner utskottet med hänsyn till de i förevarande fall egenartade utbildningskraven och arbetsuppgifterna böra anses ogrundade. Utskottet förordar därför bifall till

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

motionärernas yrkande om lantbruksingenjörsbefattningens placering i lönegraden A 29.»

Ifrågavarande tjänstemäns utbildning är ju särartad och specialiserad. Förutom studentexamen och jordbrukspraktik erfordras utbildning vid tvenne högskolor. Först måste vederbörande ligga minst tre år vid tekniska högskolan — i praktiken går han även ett fjärde år för att avlägga civilingenjörsexamen — samt sedan ett år vid lantbrukshögskolan.

I den kungl. propositionen har framhållits, att vid en övergång till de föreslagna nya avlöningsbestämmelserna skulle för flertalet av de nuvarande lantbruksingenjörerna förorsakas en större eller mindre minskning i deras avlöningsförmåner. För att i viss mån kompensera denna inkomstminskning ha föreslagits övergångsersättningar till lantbruksingenjörerna med närmare angivna belopp att utgå oavkortade under första budgetåret och därefter avskrivas med en tiondel för varje budgetår. Dessa ersättningsbelopp ha bestämts i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit. Men då statsrådet frångått förslaget om lantbruksingenjörernas placering i A 29 och i stället förordat A 28, har statsrådet, såsom utskottet också säger, sett sig föranlåten att över lag höja övergångsersättningarna med 600 kronor, ungefärligen motsvarande skillnaden mellan lönerna i de två nämnda lönegraderna jämte därå beräknade rörligt tillägg och kristillägg. Då utskottet nu förordat lönegraden A 29, har därmed naturligen följt, att den föreslagna höjningen av övergångsersättningarna ej längre är motiverad. Vid den högre lönegradsplaceringen begränsas ju i motsvarande mån den inkomstminskning, som vissa lantbruksingenjörer komma att få vidkännas genom löneregleringen.

Liksom utskottet sålunda anslutit sig till de sakkunnigas förslag i fråga om lönegraden, har utskottet delat de sakkunnigas mening beträffande storleken av övergångsersättningarna. Detta innebär, att dessa skulle för varje lantbruksingenjör utgå med 600 kronor mindre än i propositionen föreslagits. Några lantbruksingenjörer bliva därvid helt utan övergångsersättning. Det är sådana, som icke lida någon förlust på löneregleringen, om man jämför deras blivande lön med den inkomst de haft under tioårsperioden 1934—1943.

Det har anmärkts, att övergångsersättningarna skulle komma att utgå med mycket växlande belopp. Några ingenjörer skulle under första övergångsåret erhålla 6 000 kronor i övergångsersättning, medan andra däremot ej skulle erhålla någon ersättning alls. Nu torde det emellertid vara ett faktum, att betydande skillnader ha varit rådande mellan de olika ingenjörernas inkomster. Det hittillsvarande avlöningssystemet med taxa och delvis privatanställd personal har gjort, att inte endast arbetsmängden, utan även vederbörandes organisationsförmåga och personliga arbetsinsats fått ett stort inflytande på inkomsten. Utskottet har i fråga om beräkningen av övergångsersättningarna ej ansett anledning föreligga att göra några egna undersökningar, utan funnit de sakkunnigas utredning, som verkställts av en särskilt tillkallad löneexpert, böra godtagas.

Skillnaderna beträffande övergångsersättningarnas storlek torde icke böra anses uppseendeväckande. Jag säger detta särskilt med tanke på herr Näslunds reservation och vad han nu här har anfört till stöd för denna. Det kan nämnas, att 1934 års avdikningssakkunniga i sitt betänkande (nr 8/1937) framlade ett förslag till motsvarande ersättningar, därvid dessa beräknades till högst 5 400 kronor och lägst 1 500 kronor. För häradshövdingarna — herr Näslund vidrörde ju dessa i sitt anförande — fastställdes den högsta övergångsersättningen till 10 000 kronor, medan en stor del av befattningshavarna ej erhöll någonting alls. Det är också att märka, att häradshövdingarna pla-

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

cerades i fem olika löneklasser med en löneskillnad mellan den högsta och lägsta av 5 000 kronor.

Ett uppskov med denna fråga för ny utredning, såsom yrkats i en reservation, torde endast föranleda olägenheter, utan att man kan förvänta någon väsentlig ändring beträffande slutresultatet. Det är väl uppenbart, att de lantbruksingenjörer, som enligt sina egna uppgifter ej få vidkännas någon inkomstminskning av löneregleringen, ej heller skola ha någon övergångsersättning. Däremot skulle ett uppskov med frågan orsaka betydande men för de ersättningsberättigade, som nu från löneregleringens ikraftträdande skulle få vidkännas en mer eller mindre betydande inkomstminskning, vilken skulle kompenseras först genom ett framtida beslut med retroaktiv verkan.

Vidare skall jag, herr talman, be att få med ett par ord beröra den reservation, som avgivits av herr Carlström. Han har ansett, att utskottet bort avstyrka propositionen beträffande förslagen om behörighet för jordbrukskonsulent att handlägga vissa syneförrättningar samt om anordnande av en fortbildningskurs för jordbrukskonsulenter för förvärvande av dylik behörighet.

Enligt hittills gällande regler har rätten för jordbrukskonsulent att fullfölja ett torrläggningsarbete genom att upprätta plan för avloppets förbättring varit mycket begränsad. Jordbrukskonsulent har ägt att utföra sådan förrättning endast i sådana fall, då syneförrättning icke erfordrats ävensom då kostnaden understigit 1 000 kronor. Föredragande statsrådet har emellertid ansett, att med hänsyn till de krav i fråga om utbildning, som numera ställas på hushållningssällskapens tjänstemän, torde man med full trygghet kunna åt dessa anförtro ifrågavarande enklare förrättningar. Utskottet har funnit denna anordning praktisk och följaktligen tillstyrkt densamma.

Jag kanske bör tillägga, att den beräknade engångskostnaden för en sådan utbildningskurs eller om man så vill fortbildningskurs, som jordbrukskonsulenterna skola genomgå och som beräknats kosta 15 000 kronor, enligt utskottets mening bör kunna utgå från avdikningsanslaget.

Jag skall, herr talman, sluta detta mitt anförande med att säga, att utskottet i likhet med de sakkunniga vill framhålla nödvändigheten av att med det allra första åtgärder vidtagas för att förkorta den orimligt långa väntan på statsbidrag, som därtill berättigade företag nu på grund av rådande brist på medel få underkasta sig. Att det oaktat utskottet icke nu förordat högre anslag för ändamålet än som äskats i propositionen beror naturligtvis på det finansiella läget.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Näsgård:** Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att stryka under ett par uttalanden av utskottet.

Utskottets ärade ordförande slutade sitt anförande med att erinra om det starka behovet av ökade medel till torrläggningsverksamheten. I propositionen har bidragstilldelningen för nästa budgetår höjts från förutvarande 3 500 000 kronor till 4 000 000 kronor, vilket säkerligen med tacksamhet noteras av dem det vederbör. Det hade emellertid behövts en större höjning för att den nuvarande balansen skulle kunna nedbringas. Lantbruksstyrelsen har beräknat, att vid början av nästa budgetår — den 1 juli 1945 — bidragsansökningar på sammanlagt över 6 000 000 kronor komma att ligga kvar hos styrelsen på grund av medelsbristen och att under budgetåret 1945/46 nya ansökningar på omkring 4 000 000 kronor skola inkomma. En bidragstilldelning av 4 000 000 kronor motsvarar alltså endast det löpande behovet men medger ingen minskning av balansen.

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

När den statsunderstödda torrläggningsverksamheten nu, om utskottsförslaget bifalles, blir föremål för en ganska genomgripande omorganisation, vore det i hög grad önskvärt att väntetiden vid bidragsbeviljandet kunde kraftigt nedbringas och snart helt bringas ur världen.

Enligt de nya regler, som det föreliggande förslaget innehåller, skall torrläggningsverksamheten inordnas som ett led i strävandena att underlätta jordbrukets rationalisering, och de jordbruksekonomiska synpunkterna förutsättas skola bli vägledande för verksamheten. Det måste vara mycket otillfredsställande både ur enskild och allmän synpunkt, om en rationaliseringsåtgärd inte skall kunna genomföras omedelbart efter det att den planlagts och godkänts, utan först flera år senare. Så blir det emellertid, om inte statsmakterna tillse, att balansen av bidragsansökningar hos lantbruksstyrelsen snabbt nedbringas.

Hittills har det mycket ofta gått till så, att intressenterna lånat upp pengar och satt i gång företaget, så snart lantbruksingenjören fått planen färdig och med ett tillstyrkande betänkande sänt in den till lantbruksstyrelsen. Frågan, om statsbidrag skulle erhållas, har i de flesta fall varit beroende av om den beräknade kostnaden kunnat hållas inom gränserna för den beräknade båtnaden. Avgörandet har mera gällt en prövning ur formella synpunkter än ett reellt bedömande av företagets lämplighet.

Jag skulle inte tro, att det efter de nya reglernas införande är rådligt att ta för vana att utan vidare sätta i gång ett företag, så snart de formella förutsättningarna för statsbidrag synas vara för handen, utan det är nog säkrast att vänta till dess slutprövningen skett.

Inte minst av den anledningen bör det vara statsmakterna angeläget att ställa tillräckliga medel till förfogande. Skall takten i torrläggningsverksamheten modereras, bör detta ske genom en strängare gallring på det förberedande stadiet, inte genom att planerna läggas på hög i lantbruksstyrelsen. Om det statsfinansiella läget icke för närvarande medger högre anslag än vad som föreslagits i propositionen, hoppas jag att torrläggningsverksamheten i varje fall får en framträdande plats, om läget skulle bli sådant, att det blir angeläget att skaffa nya sysselsättningsmöjligheter.

I utbildningsfrågan har utskottet framhållit, att jordbruksundervisningen för lantbruksingenjörs- och lantmätaraspiranter med fördel synes kunna göras gemensam och att en förläggning av denna undervisning till lantbrukshögskolan bör eftersträvas. Jag vill instämma i detta uttalande och tillägger en förhoppning att vid den utredning, som ställts i utsikt, frågan om gemensam utbildning måtte tagas upp till grundlig prövning. Eftersom dessa grupper av tjänstemän få sin framtida verksamhet huvudsakligen förlagd till jordbruksområdet, skulle det till och med vara önskvärt att de finge hela sin utbildning förlagd till lantbrukshögskolan, om detta kan ordnas utan alltför stora kostnader och utan att den tekniska utbildningen blir lidande.

I en reservation till utskottsutlåtandet, vilken nyss berördes av utskottets ordförande, har herr Näslund m. fl. yrkat att frågan om övergångsersättningarna till lantbruksingenjörerna skall tagas upp till ny prövning. Närmaste anledningen till denna reservation är väl ett i propositionen refererat yttrande av lantbruksstyrelsen, där styrelsen givit uttryck åt vissa betänkligheter med avseende å beräkningen av ersättningsbeloppen. Jag kan naturligtvis inte gå i god för att kommitténs beräkningar äro absolut riktiga i varje detalj, men vi ha inom kommittén följt samma normer vid beräkningen som i andra liknande fall tillämpats inom statsverket, och vi ha haft en framstående löneexpert till hjälp på den punkten liksom i övrigt beträffande lönefrågorna.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande tagit ett stickprov, som visar, att den,

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

som haft de flesta förrättningarna med den största arealen, inte fått den högsta övergångsersättningen. Med anledning härav vill jag endast framhålla, att det naturligtvis är förrättningarnas svårighetsgrad mera än deras antal och omfattning i fråga om areal som är bestämmande för taxeinkomsterna. 1934 års avdikningssakkunniga, där lantbruksstyrelsen själv hade en representant, begagnade för övrigt samma metod för ersättningens beräkning som vår kommitté använt sig av. Att inte alla nuvarande lantbruksingenjörer enligt förslaget skulle få övergångsersättning och att ersättningarna till de övriga variera starkt, beror ju på de högst olika taxeinkomsterna. Olägenheterna med ett blandat avlöningssystem framträda även nu i samband med övergången till hel statsavlöning.

Det är ganska självklart, att en del distrikt ha varit bättre och andra sämre ur inkomstsynpunkt; det ligger i sakens natur liksom att detta i många fall verkat orättvist. Herr Näslund har nyss omnämnt en befattningshavare, som även jag känner. Denne har haft ett sådant distrikt, att han — trots stor skicklighet, som jag liksom herr Näslund gärna vill vitsorda — inte fått någon egentlig nettoinkomst av taxan och därför även blivit utan övergångsersättning. Att i efterhand justera orättvisor i ett avlöningssystem, som nu skall avskaffas. kan väl dock knappast komma i fråga. Storleken av lantbruksingenjörernas inkomster enligt taxa har varit beroende av ett flertal faktorer. Inkomsterna inom utpräglade jordbruksdistrikt ha t. ex. varit betydligt större än inom mera blandade distrikt. Förrättningar, som inte direkt avsett torrläggning av jord men som lantbruksingenjörerna enligt instruktionen haft både rättighet och skyldighet att åtaga sig, ha varit mycket ojämnt fördelade o. s. v. Något har det väl också spelat in i vilken utsträckning en förrättningsman velat ta risken att själv avlöna biträdespersonal och därigenom utvidga verksamheten, så att han i viss utsträckning uppträder såsom företagare.

De tjänstinnehavare, som inte haft så stor nettoinkomst enligt taxa, att de kunna få övergångsersättning, komma ju i alla fall i åtnjutande av en betydande inkomstförbättring, då de få flytta från 21 till 29 lönegraden. Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet på denna punkt tagit upp kommitténs förslag och placerat lantbruksingenjörerna i en lönegrad, som de enligt min uppfattning äro väl berättigade till med hänsyn till de utomordentligt viktiga uppgifter, som äro dem anförtrodda, och med hänsyn till den lönegradsplacering som nyligen skett i fråga om andra jämförliga befattningshavare i statens tjänst.

I vissa motioner har särskilt berörts övergångsersättningen till de lantbruksingenjörer som blivit ordinarie under de senaste åren. Eftersom övergångsersättningen beräknats efter inkomsterna under en 10-årsperiod, ha de naturligtvis kommit i ett ogynnsamt läge, då de förut såsom extra ingenjörer haft sämre inkomstmöjligheter, men det torde knappast vara möjligt att räkna på ett annat sätt för dem än för de andra. Man kan visserligen säga sig att om de haft turen att få bra distrikt, så skulle de ha kunnat få bättre inkomster i framtiden om taxeavlöningen funnits kvar än när de nu bli helt statsavlönade, men sådana »inkomstförväntningar» lära väl inte få diskonteras vid statliga löneregleringar.

Så vill man kanske göra gällande, att de, som gynnats i fråga om övergångsersättningar, borde få sina tillägg minskade till förmån för de övriga. Detta vore emellertid att behandla lantbruksingenjörerna på ett annat sätt än övriga tjänstinnehavare, och det har varken kommittén, Kungl. Maj:t eller utskottet reflekterat på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

Herr **Bondeson:** Herr talman! Jag skulle kanske inte ha behövt taga till orda efter de båda föregående talarnas anföranden, men jag skall i alla fall be att få yttra några ord i anledning av den av herr Näslund m. fl. avgivna reservationen.

De sakkunnigas förslag till övergångsersättningar grunda sig på uppgifter, som lantbruksingenjörerna själva lämnat rörande sina nettoinkomster. Otvivelaktigt ha de sakkunniga också ingående granskat dessa uppgifter, innan de gjort sina beräkningar rörande de olika ersättningsbelopp, som föreslagits utgå. Lantbruksstyrelsens uttalande i frågan — s. 105 i propositionen nr 122 — visar ej heller på något sätt, att de sakkunnigas utredning är felaktig. Styrelsen gör jämförelser mellan en lantbruksingenjör, som föreslagits erhålla övergångsersättning med 5 000 kronor, och en annan lantbruksingenjör, som föreslagits erhålla övergångsersättning med endast 800 kronor, samt framhåller, att den senare redovisat betydligt flera förrättningar och avsevärt större torrlagd areal än den förre. Detta har även påtalats av den siste ärade talaren.

Lantbruksstyrelsens jämförelse visar emellertid enligt mitt förmenande ingenting oriktigt i de sakkunnigas utredning. Att den senare hunnit med betydligt mera arbete än den förstnämnde, förvånar ej, då förrättningarna i Norrland, där den senare har sitt distrikt, med få undantag äro av enklaste slag. Förrättningsåtgärderna för en norrlandsförrättning äro vanligtvis att staka och avväga ett öppet dike, att upprätta en plankarta över torrläggningsområdet genom att kopiera en äldre karta eller göra en ny på mer eller mindre fri hand samt att räkna ett kostnadsförslag. Allt detta kan även ett mindre väl kvalificerat biträde göra. Förrättningsmannens arbete inskränker sig sedan i flertalet fall till att författa ett utlåtande, som för övervägande delen av norrlandsförrättningarna är detsamma och liktydigt med avskrift av ett gammalt utlåtande, och därefter avsluta förrättningen vid ett sammanträde, som hålles på samma plats för ett flertal förrättningar eller på lantbruksingenjörens kontor. Förrättningarna i södra och mellersta delarna av landet äro däremot mycket mera omfattande. De kräva ingående undersökningar på fältet, noggranna och jämförande beräkningar rörande dimensioner, kostnader och båtnad, överväganden och beräkningar om ett avlopp skall göras öppet eller täckt, utredningar rörande vattenverk, landsvägsbroar och järnvägsbroar m. m. samt ett flertal sammanträden, enär olika intressen ofta stå emot varandra. Allt detta innebär, att en förrättning i södra och mellersta Sverige kräver betydligt mera arbete än en förrättning i Norrland, varför en förrättningsman i sydligare Sverige givetvis ej kan avsluta lika stort antal förrättningar och redovisa lika stor torrlagd areal per år som en lantbruksingenjör i Norrland. Detta har säkerligen också beaktats av föredragande statsrådet, som beträffande övergångsersättningen i propositionen nr 122, s. 110, anför: »Vad beträffar ersättningens storlek för varje särskilt fall synes böra framhållas, att ett mera tillförlitligt material för dess beräknande än det de sakkunniga haft att tillgå näppeligen torde stå till buds.»

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Nilsson, Bror:** Herr talman! Jag har i detta ärende väckt en motion, som icke rönt beaktande av jordbruksutskottet under det att herr Eriksson i Sörsjön avgivit en blank reservation till förmån för densamma. Denna motion har många underskrifter nämligen 14 i denna kammare och 26 i medkammaren, och med anledning av detta skall jag be att med några ord få påminna om denna motion.

Lantbruksingenjörerna måste ha dugliga och kunniga medhjälpare, men dessa medhjälpare ha under många, många årtionden haft en ganska svag ställning.

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)
De ha varit anställda av lantbruksingenjörerna själva. År 1939 gick riksdagen in för att ge dessa medhjälpare en starkare ställning; de blevo då statsavlönade och fingo lönereglering. I det nu föreliggande förslaget ha dessa medhjälpare fått en ställning, som de säkerligen kunna vara belåtna med. Personalförteckningen upptar nämligen 24 förste assistenter i lönegrad A 19, 20 assistenter i lönegrad A 16 och 24 kanslibiträden i lönegrad A 7.

Vad som emellertid kan förefalla orättvist och ägnat att göra arbetsron mindre god än den kunde vara, är att alla dessa assistenter nu få börja i första löneklassen i sin lönegrad. Detta betyder att alla få samma lön, oavsett vilken tjänstetid de ha, och tjänstetidens längd är mycket olika. När vi utarbetade motionen, gjorde vi en undersökning och funno då, att av förste assistenterna hade fem tjänstgjort mellan 15 och 20 år, elva mellan 20 och 25 år, sju mellan 25 och 30 år och en över 30 år. Av assistenterna hade sex tjänstgjort mellan 10 och 15 år, tio mellan 15 och 20, tre mellan 20 och 25 och en mellan 25 och 30. De flesta äro alltså gamla i tjänsten, men det är ju stor olikhet mellan dem, och då måste det synas ganska orättvist att de, som äro 20—25 år gamla i tjänsten, skola få samma avlöning som de, som nu träda till nya.

Det är denna orättvisa, som motionen avsåg att få bort, och vi tänkte oss att det målet skulle vinnas genom att det beviljades en uppflyttning, så att förste assistent, assistent och kanslibiträde skulle få uppflyttas en löneklass för vart tionde år av sin tjänstgöring och extra lantbruksingenjör, lantbruksstipendiat och tekniskt biträde, som i samband med omorganisationen blir extra ordinarie, respektive extra tjänsteman, en löneklass för vart sjätte år, dock högst två löneklasser. Genom denna anordning hade enligt motionärernas mening rättvisa skipats emellan de olika tjänstinnehavarna. Det vill ju också förefalla rätt hårt, att av de tjänstemän, som nu finnas, endast hälften kommer att nå upp till högsta löneklassen i sin lönegrad. Huvudsaken var emellertid att få bort den orättvisa som måste anses ligga i att allesammans oavsett tjänsteålder skola ha samma lön.

Nu är det ju ingenting att göra åt detta, då jordbruksutskottet icke har velat beakta denna rättvisesynpunkt, och jag kan endast be att få vädja till Kungl. Maj:t, som naturligtvis har möjlighet att komma till rätta med denna orättvisa antingen genom att gå till riksdagen med ärendet eller möjligen på administrativ väg.

Jag skall, herr talman, icke göra något yrkande utan nöja mig med dessa vädjanden.

Herr **Linderot:** Herr talman! Den omläggning av torrläggningsverksamheten, som här har föreslagits i propositionen och utskottsutlåtandet, är, såvitt jag förstår, riktig. Det är en utveckling i rätt riktning av de statliga stödåtgärderna för främjandet av det svenska jordbruket. Jag vill emellertid samtidigt beklaga, att departementschefen och de andra vederbörande, som syssla med de jordbrukspolitiska frågorna, aldrig synas kunna komma fram till en generalplan för åtminstone den väsentliga delen av de ärenden, som falla under rubriken rationalisering av det svenska jordbruket. Det är svårt för utskottet och kamrarna att komma till de riktigaste och förnuftigaste lösningarna, när frågor, som ofta sammanhänga ganska intimt, behandlas splittrade i olika kategorier, i olika propositioner och olika utlåtanden, i olika motioner och med olika motiveringar. Under sådana förhållanden blir det inte lätt för kamrarna att genomföra den statliga stödpolitiken för jordbruket på ett enhetligt och därmed bättre sätt än vad som hittills har varit fallet.

Jag har velat, herr talman, använda tillfället vid behandlingen av denna särskilda punkt till att uttala det önskemålet — som jag också tidigare fram-

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

fört här i kammaren — att man måtte på allvar börja sträva efter en enhetligare och mera sammanfattad behandling av de jordbrukspolitiska problem, som påtagligen höra ihop, exempelvis torrläggningsverksamheten, som vi nu behandla, och täckdikningsverksamheten, som kommer i en annan proposition, maskinanskaffningen och statligt understöd till maskindrift. Allt det där hör ihop; det ena betingar det andra. En rationell maskindrift i jordbruket kan icke åstadkommas, såvida man inte genomför en ordentlig täckdikning och ser till, att de tekniska förutsättningarna för maskindrift åstadkommas. Det är alltså för att söka för framtiden påverka vederbörande till en mera enhetlig behandling av dessa jordbruksfrågor, som jag inledningsvis velat anföra detta.

Angående själva torrläggningsverksamheten har jag redan sagt, att jag i stort sett biträder de synpunkter, som departementschefen och utskottet utformat. Jag vill inte gå in på detaljer, där jag kunde ha en avvikande mening, exempelvis på frågan om målsättningen för torrläggningsverksamheten: om man bara skall taga sikte på förbättring av redan odlad jord och komplettering av ofullständiga jordbruk, eller om man skulle ge anslag för nyodlingar även inom en vidare ram utan den stränga restriktivitet som utskottet här förutsätter. Det lönar sig ju inte mycket att i dagens situation gå in på diskussioner om de olika anvisningar för utdelning av anslaget, som utskottet givit, och i stort sett är jag, som sagt, överens med utskottet.

Emellertid ha vi från det parti, jag representerar, väckt en motion, och jag har begärt ordet särskilt för att yrka bifall till den. Den rör frågan om anslagets storlek. Utskottet har icke tillmötesgått yrkandena i vår motion, ehuruväl utskottet har varit välvilligt och uttalat sin sympati för den tankegång vi fört fram, nämligen om väsentligt ökade bidrag. Vi vilja exempelvis höja avdikningsanslaget från de 4 miljoner, som föreslagits av Kungl. Maj:t, till 8 miljoner kronor. Likaså föreslå vi att förslagsanslaget under punkt 4 c) skall ökas till 6 miljoner.

Man kan invända att statsfinansiella skäl tala emot de högre anslagskrav som vi framställt. Jag vill inte diskutera de statsfinansiella möjligheterna. men jag vill rikta uppmärksamheten på att det föreligger så många ansökningar om statliga bidrag, som icke kunna bifallas på grund av medelsbrist, att den välvilliga inställning, statsmakterna intaga till själva frågan, betänkligt förlorar i värde, när man är så njugg i fråga om medelsanvisningen som utskottet här har varit. Det är alltså inte för nöjet att höja en miljonsiffra till en något högre miljonsiffra, som vi ha föreslagit dessa höjningar, utan det är av högst reella skäl, nämligen att en mängd väl motiverade ansökningar om bidrag till torrläggningsverksamhet icke ha kunnat bifallas. Det kommer inom kort att föreligga ansökningar på minst det belopp som vi ha yrkat.

Jag skall beröra en enda sak till, nämligen herr Näslunds m. fl. reservation rörande lantbruksingenjörerna. Jag ansluter mig till herr Näslunds mening. Jag tror nämligen att den uppfattning, herr Näslund företräder, är sakligt motiverad och riktig. Det bör göras en noggrannare undersökning än utskottet här har gjort, innan man fastställer de slutliga ersättningarna. För att inte bli missförstådd vill jag emellertid tillägga, att jag icke anser att riksdagen bör följa någon snålhetslinje, när det gäller ersättningarna till lantbruksingenjörerna. Det är nödvändigt att man betalar hyggliga löner, så att kvalificerad arbetskraft kan vinnas, respektive bibehållas för jordbrukspolitiken, och det vore en mycket dålig politik, om man skulle gå in på en nedpressning, som kanske skulle driva kvalificerad arbetskraft över till privat verksamhet eller eventuellt hindra kvalificerade arbetskrafter att utbilda sig i lantbruksingenjörens yrke. Det är alltså inte ur någon sådan falsk sparsamhetssynpunkt, som jag ansluter mig till herr Näslunds reservation, utan det är därför att den, så-

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)
vitt jag kan se, innehåller en riktig kritisk ståndpunkt mot utskottets sätt att lösa frågan för närvarande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka den förändring i punkten A 4) c) och punkten A 6) i utskottets hemställan, att beloppen bestämmas i överensstämmelse med yrkandet i motionen nr 558 i andra kammaren.

Herr **Näslund:** Herr talman! Endast ett par korta repliker. Herr Tjällgren sade, att ett beslut i enlighet med min reservation i fråga om övergångsersättningarna skulle medföra bland annat den olägenheten, att de lantbruksingenjörer, som äro berättigade till övergångsersättning, skulle nödgas vänta därpå under några månader. Jag måste säga, att den omständigheten, att en person, som är placerad i och uppbär lön efter lönegraden A 29, skulle få vänta under några månader på några hundra kronor, knappast kan betecknas såsom någon allvarlig olägenhet.

Herr Bondeson tycktes ha funnit, att det inte av lantbruksstyrelsens yttrande kunde sägas framgå, att kommittén och Kungl. Maj:t hade kommit till oriktig slutsats i fråga om beräkningen av övergångsersättningarna. Men, herr Bondeson, det är ju egentligen beträffande grunderna för beräkningssättet, som lantbruksstyrelsen ifrågasätter om de äro de mest ändamålsenliga. Ingen har gjort någon erinran mot det sätt, på vilket övergångsersättningsberäkningen gjorts med ledning av det material, som är införskaffat, men man sätter i fråga, huruvida grunderna äro de lämpligaste.

Herr Näsgård sade — vilket måhända är riktigt — att ojämnheter i lantbruksingenjörernas inkomster naturligtvis bero på förrättningarnas antal och svårighetsgrad. Ja, jag känner för litet till sådana detaljer för att göra någon invändning mot det resonemanget, men jag ber ännu en gång att få fästa uppmärksamheten på, att om det är riktigt, att förrättningarnas antal och svårighetsgrad alldeles särskilt inverka på lantbruksingenjörernas inkomster — lägg märke till, att det är en enhetlig taxa för hela landet — är det väl egendomligt, att den lantbruksingenjör, som redovisar det största antalet förrättningar och den största av förrättningarna omfattade arealen, enligt utskottets förslag inte kommer med bland dem, som äro berättigade till övergångsersättning. Detta ger mig ytterligare anledning att poängtera, att man kan sätta ett frågetecken för, huruvida de grunder, som här ha tillämpats för övergångsersättningens beräkning, äro riktiga, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Ström:** Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttala ett tack till utskottet för att man har beaktat, att torrläggningsföretagen ha två sidor, en god och en dålig. Om man torrlägger för mycket och gör alltför vårdslösa ingrepp i naturens självreglerande verksamhet, har detta ofta olyckliga verkningar, särskilt den, att den svenska naturens underbara fägring och gestaltning går förlorad. Sådana ovåliga torrläggningsföretag medföra ofta inte heller de ekonomiska vinster, som man har beräknat; vinningarna för jordbruksnäringen och landets näringsliv i övrigt bli ej sällan ganska små, under det att kostnaderna bli betydande, även kostnaderna för det framtida underhållet av en torrläggning, om den skall ge någon avkastning.

Under mina resor i landet har jag sett, hurusom torrläggningsföretag ha förstört de allra vackraste trakter. På Gotland finns det snart ingenting kvar av de underbara myrmarker, som i vårt lands natur intogo en rangställning i fråga om både flora och fauna, och på många andra håll, där man har torrlagt sjöar och myrmarker, har resultatet visat sig bli detsamma. I många fall — det kan man våga säga med säkerhet — har torrläggningen åstadkom-

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

mit skadeverkan på hela den kringliggande trakten därigenom, att markens naturliga fuktighet genom torrläggningen har gått förlorad, vilket i längden medfört ytterst skadliga verkningar. Vi ha läst om hur torrläggningar i Amerika, i Missouris och Mississippis dalgångar, ha medfört fullkomligt katastrofala verkningar, därför att markfuktigheten försvunnit och den uttorkade jorden därefter har förvandlats till ett slags flygsand, vilket haft mycket menliga följder för jordbruket.

Man har nu beaktat dessa synpunkter i ett uttalande, som utskottet har gjort, och jag får vara tacksam därför. Vad som emellertid är av betydelse för framtiden för att undgå sådana skadeverkningar vid torrläggningar är, att de nämnder, som skola handha sådana torrläggningsärenden, få en någorlunda allsidig sammansättning och att de sakkunniga, som skola handhava detta arbete, också ha sinne för den betydelse bibehållandet av en orörd natur och av jordens fuktighet har för hela landskapsdelar. Jag vet inte, om det föreliggande förslaget verkligen kan åstadkomma detta, men jag tycker att den föreslagna sammansättningen av nämnderna är en smula ensidig. Våra agronomer och lantbruksingenjörer sakna i viss utsträckning det rätta sinnet för de värden, som den svenska naturen representerar, och man kan inte heller säga, att alla jordbrukare ha sinne därför. En stor brist hos vårt lands jordbrukare är just, att de ha så föga sinne för värdet av sitt eget lands natur. De anlägga i alltför hög grad rent materiella synpunkter med åsidosättande av naturskyddssynpunkter, vilka dock i många fall äro av större betydelse än de krasst materiella och i själva verket innesluta även materiella värden av allra största vikt.

Jag har, herr talman, velat uttala dessa ord i förhoppning om att kunna bidraga till att man vid utförandet i levande livet av de nya reglerna för torrläggning måtte ta hänsyn till betydelsen av naturvärdena och fuktigheten i jorden. Särskilt länsstyrelserna ha här en utomordentligt viktig uppgift att fylla, och de böra hålla ett vakande öga över att inte torrläggningarna gå för fort. Jag hoppas också att Kungl. Maj:t måtte bevilja så få anslag som överhuvud tänkas kan till torrläggningar, av vad slag de vara månde, och dra ut på tiden så mycket som möjligt då det gäller att bevilja anslag till hithörande ändamål, så att vi få tid till en översyn över våra svenska naturvärden och kunna avgöra vad som därav oundgängligen måste bevaras och vilka torrläggningsföretag som utan större skada kunna genomföras eller ersättas med en försiktig dränering.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna A 1 och A 2 av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan, vidare särskilt i fråga om punkterna A 3, A 4 a) och A 4 b), därefter särskilt rörande punkterna A 4 c), A 4 d), A 5 och A 6 samt slutligen särskilt angående punkterna A 7, A 8 och B.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna A 1 och A 2 hemställt.

I fråga om punkterna A 3, A 4 a) och A 4 b), fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Näslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. den statsunderstödda torrläggningsverksamheten. (Forts.)

Herr *Näslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkterna A 3, A 4 a) och A 4 b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Näslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidkommande punkterna A 4 c), A 4 d), A 5 och A 6, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Linderot,* att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 558.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Linderot* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkterna A 4 c), A 4 d), A 5 och A 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages utskottets förslag med den ändring, som föranledes av bifall till motionen II: 558.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sin platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna A 7, A 8 och B hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till lantbruksstyrelsen jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till täckdikningar.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om bidrag till täckdikningar jämte i ämnet väckt motion.

Anslag till täckdikningar. (Forts.)

Under punkten 153 av nionde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 341, av herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Nordström* i Kramfors, vari hemställts, att riksdagen med avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta att till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och avslag å motionen II: 341, till Grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Herr **Linderot:** Herr talman! Med hänvisning till vad jag yttrat vid behandlingen av en tidigare punkt på föredragningslistan ber jag få yrka bifall till den motion, som är väckt i andra kammaren och som behandlas i det nu föredragna utlåtandet.

Det ifrågavarande anslaget på 400 000 kronor är i och för sig tacknämligt, men då frågan om täckdikningarna ju hör ihop med de åtgärder, man nu i allmänhet är ense om att statsmakterna böra vidtaga för att rationalisera jordbruket, bör man höja det föreslagna reservationsanslaget å 400 000 kronor, vilket enligt motionärernas och min mening är alldeles för lågt, för att täckdikningsverksamheten verkligen skall kunna understödjas.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den i andra kammaren väckta motion, vari föreslås, att ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor skall anvisas såsom bidrag till täckdikningsverksamheten.

Herr **Tjällgren:** Herr talman! Jag kan försäkra, att utskottet i likhet med herr Linderot nog ansett det vara angeläget att ifrågavarande bidragsverksamhet i fortsättningen finge ett verksammare stöd från statsmakternas sida, men utskottet har icke ansett sig under nu rådande kristidsförhållanden kunna föreslå ett högre anslag. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på att utskottet förutsätter, att medel till ändamålet anvisas även å beredskapsstat i enlighet med vad föredragande statsrådet anfört.

Jag ber med dessa få ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående avsättning till stuteriväsendets fond, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8—11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 13—15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 17—19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 21—23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 25 och 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29 och 30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32 och 33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 34 och 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36 och 37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för försäljning av kronoegendom m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Bergshamra nr 1 i Solna stad;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till veterinärinrättningen i Skara;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall för hagelskador;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m.; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukstekniskt institut m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser om ersättning till kommunala förtroendemän, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Ang. rationaliseringsarbetet inom försvaret.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter prövning i varje särskilt fall och med iakttagande av vad av departe-

Ang. rationaliseringsarbetet inom försvaret. (Forts.)

mentschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1945 anförts, medgiva, att av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande utfärdade föreskrifter finge frångås i den mån så påkallades för genomförande av organisationsundersökningar inom försvaret.

Herr **von Heland:** Herr talman! Vid denna punkt angående rationaliserings- och besparingsarbetet inom försvarets fredsorganisation må det tillåtas mig att framföra några synpunkter.

När den nya förvaltningsorganisationen fastställdes av riksdagen, anförde vi bondeförbundare avvikande mening beträffande såväl krigsmaterielverket som den kraftiga centraliseringen av tvätt- och reparationsanstalterna. Enligt min uppfattning ha de synpunkter, som vi då hävdade, sedermera bestyrkts, och det synes mig därför befogat, att statsmakterna ånyo få pröva, huruvida ej ur rationaliserings- och besparingssynpunkt nya åtgärder borde vidtagas, och att man dröjde med uppförandet av de centrala tvätt- och reparationsanstalter, som ännu icke påbörjats.

Med kännedom om försvarsministerns stora intresse för försvarsväsendets effektivisering och för saklig diskussion tar jag mig friheten att här framkomma med en viss kritisk granskning, avsedd att belysa riktigheten av mina önskemål.

Jämlikt Kungl. Maj:ts proposition 1943: 179 beslöt 1943 års riksdag, att en centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel skulle äga rum. I samband härmed anvisades medel för uppförandet av centrala anstalter i Stockholm, Boden och på Gotland. Sedermera anvisade 1944 års ordinarie riksdag medel för uppförandet av återstående erforderliga centrala anstalter i Långsele, Herrljunga och Mjölby. För den för södra delen av landet avsedda anstalten skulle vid förutvarande tvångsanstalten i Landskrona befintlig tvättinrättning tills vidare provisoriskt tagas i anspråk.

De sålunda av 1943 och 1944 års riksdagar beslutade nya centrala tvätt- och reparationsanstalterna ha ännu icke trätt i verksamhet, och enligt från fabriksstyrelsen lämnade uppgifter beräknas desamma kunna tagas i bruk, anstalten på Gotland sommaren 1945, anstalterna i Stockholm och Boden i början av år 1946, anstalten i Långsele omkring mitten av år 1946 samt anstalterna i Herrljunga och Mjölby omkring årsskiftet 1946/47. Den provisoriska tvättanstalten i Landskrona arbetar sedan den 1 juli 1944 i försvarets fabriksstyrelses regi. Det är att märka, att uppförandet av anstalterna i Stockholm och Boden ännu icke påbörjats.

De sålunda beslutade centrala anstalterna skulle i enlighet med av 1942 års militära reparationsutredning den 16 oktober 1942 avgivet principbetänkande beräknas med utgångspunkt från det normala fredsbehovet. Vid beredskapstillfällen och mobilisering förutsattes däremot, att den civila industrien skulle tagas i anspråk för såväl reparationer som tvätt. Efter vissa företagna undersökningar hade man nämligen kommit till den uppfattningen, att under normala förhållanden något större intresse att upptaga den militära reparationstjänsten i den civila industrien icke vore för handen.

Redan vid debatterna under 1943 års riksdag framhöll jag, att en så långt gående centralisering av underhållstjänsten som den beslutade ur militär synpunkt givetvis måste komma att medföra vissa olägenheter.

Den största olägenheten härutinnan torde bliva anstalternas relativt stora avstånd från de förband, som de i underhållshänseende skola betjäna. Man måste nämligen hålla fast vid att reparationstjänsten är av servicekaraktär, som smidigt måste anpassa sig efter och uppfylla de militära krav, man rimligtvis kan ställa på densamma. Trupptjänsten är av sådan art, att kraven på

Ang. rationaliseringsarbetet inom försvaret. (Forts.)

reparationstjänsten bli ojämna och växlande under olika tidsperioder, beroende på därvid förekommande större övningar, utryckningar, årstider m. m.

Vid ettårig värnplikt bör och kan man dessutom ordna så, att de värnpliktiga i största möjliga omfattning bibehålla samma uniformspersedlar och skodon under hela utbildningstiden. Exercismunderingar, som förut efter en relativt kort värnpliktstjänstgöring endast blivit halvslitna och därefter måst underkastas tvätt och reparation för att sedan nedslitas av en annan värnpliktig, torde komma att praktiskt taget vid ettårig värnplikt helt nedslitas. Dessa munderingar torde därför endast i undantagsfall efter första tjänstgöringen böra undergå tvätt och reparation, utan torde eventuellt kasseras vid förbanden. Användandet av de centrala anstalterna för tvätt och reparationer skulle komma att innebära, att de värnpliktiga icke kunde bibehålla samma uniformsutrustning och skodon under hela första tjänstgöringen. Dessutom kan det förhållandet komma att uppstå, att uniformspersedlar onödigtvis komma att undergå tvätt före en reparation. Detta förfaringssätt kommer att medföra ökade kostnader och stora olägenheter.

Det mest vägande skälet för beslutet om centralisering torde väl ha varit de stora besparingar, som de sakkunniga i sitt avgivna betänkande beräknat komma att uppstå genom densamma. Det har emellertid från andra håll framhållits, att de sålunda framlagda kostnadskalkylerna icke syntes bärande. Det torde ytterligare härutinnan böra framhållas följande.

Vid beräkning av besparingar beträffande tvätt ha de sakkunniga påvisat, att tvättinrättningarna måste givas en viss storleksordning för att man i ekonomiskt hänseende skall nå det bästa resultatet. Den storleksordning, som därvid förordades, visade, att arméns nuvarande tvättinrättningar på grund av sina små dimensioner icke skulle vara ekonomiskt fördelaktiga. En ytterligare utredning härutinnan har nu visat, att tvättkostnaderna vid arméns tvättinrättningar för närvarande äro fullt jämförbara med eller till och med understiga kostnaderna i de kalkyler, som de sakkunniga räknat med på de av dem förordade centrala tvättanstalterna.

Vad beträffar reparation av beklädnadspersedlar, ha de sakkunniga i sina kostnadskalkyler gjort jämförelse mellan å ena sidan kostnader för uppskattade reparationsmängder, utförda enligt försöksverkstädernas reparationsmetoder, och preliminära priser och å andra sidan vid truppförbandens verkstäder utförda arbeten, innan förbättringar och rationalisering genomförts och utan hänsynstagande till den rationalisering och de förbättringar, som redan nu genomförts eller ytterligare skulle kunna utarbetas och vidtagas.

Genom ett sammanförande garnisonsvis av reparationstjänsten, som i stort sett under de senaste åren redan genomförts, torde man med tillämpning av förbättrade metoder nå i stort sett samma ekonomiska resultat som genom den beslutade, relativt långt gående centraliseringen.

För att få en jämn sysselsättning vid verkstäderna torde därför även vid större utryckningar m. m., då anhopningar av arbetsobjekt alltid förekomma, det vara lämpligt, att överskottet av reparationsobjekt utlämnas till den privata industrien. Den privata industrien har nämligen visat sig ha intresse för reparationer även under normala förhållanden. Genom ett sådant förfaringssätt skulle man inte blott uppnå en jämn arbetstillgång vid kronans verkstäder, utan man skulle även uppnå att industrien, som vid beredskap, mobilisering eller krig med nödvändighet måste anlitas vid reparationer, bereddes tillfälle att redan i fredstid fullgöra visst reparationsarbete. Inom samtliga garnisonsorter med mer än ett truppförband ha intendenturverkstäderna numera sammanslagits, så att där endast finns *en* skrädderi- och *en* skomakeriverkstad. Undantag härifrån utgör Skövde, där av särskild anledning sammanslagningen

Ang. rationaliseringsarbetet inom försvaret. (Forts.)

ännu ej helt genomförts. Härigenom har arbetet kunnat i hög grad effektiviseras och arbetarantalet liksom antalet förmän kunnat avsevärt nedbringas.

Personalen vid dessa anstalter har uppvaktat såväl statsutskottets första avdelning som försvarsministern i frågor som beröra vad jag nu anfört, och jag förmodar att herr statsrådet gör vissa undersökningar med anledning av denna personals framställningar. Mitt önskemål är att herr statsrådet tar upp till förnyad prövning frågan, om det verkligen kan vara lämpligt ur rationaliserings- och besparingssynpunkt att genomföra besluten om den kraftiga centraliseringen av tvätt- och reparationsanstalterna.

En fråga av större betydelse är kungl. krigsmaterielverkets vara eller icke vara. Det synes mig onödigt att upprepa den kritik, som framfördes i riksdagen år 1943, men den frågan kvarstår: vad skall krigsmaterielverket syssla med, när vi nu åter ha fred?

Jag har under tjänstgöring vid arméförvaltningens intendenturavdelning i höstas och senare vid andra tillfällen haft tillfälle att sätta mig in i vissa upphandlingsärenden och därmed också krigsmaterielverkets arbetssätt. När jag nu framför några exempel på detta arbetssätt, är det inte för att vara elak, utan endast för att belysa min uppfattning att krigsmaterielverkets existens ånyo bör omprövas. Krigsmaterielverket har säkerligen synnerligen dugande personal, som icke kan klandras för att organisationsformen för upphandlingsärenden blivit för omständlig och irrationell.

Industribyråns egna anskaffningar hos krigsmaterielverket ha inskränkt sig till ett fåtal beställningar av lådor av olika slag, och dessa ha levererats utan särskild erinran, även om genom krigsmaterielverkets fördröjande likvid i några fall kunnat erläggas först ett år efter leveransens avslutande. Till krigsmaterielverket har däremot industribyrån fullgjort ett stort antal beställningar av textil- och lädervaror, avsedda i vissa fall för krigsmaterielverkets egna tillverkningar och i andra för andra myndigheters räkning. Dessa beställningar ha i många fall avsett mycket små varuposter, uppgående till ett värde av en eller annan krona — exempelvis en trådrulle, 0,5 respektive 0,75 meter av 2,8 och 3 meters manchesterväv. Vid alla beställningar, oavsett dessas omfattning och värde, ha dessa utskrivits i 15 till 18 exemplar, av vilka två exemplar tillställts industribyrån. Båda dessa exemplar åtföljas regelmässigt av såväl verkets allmänna leveransbestämmelser som bestämmelser angående mätverktyg m. m., i vissa fall jämväl av militärgodsfraktsedel. Härtill kommer dessutom särskild försändningsinstruktion, vilken efter beställningens accepterande översänts till industribyrån.

Förfaringssättet vid anskaffningar är sålunda — även vid den minsta beställning — i hög grad omständligt genom alla överflödiga exemplar av leveransbestämmelser m. m., vilka åtfölja varje beställning, oavsett vilket varuslag som avses och vilket transportsätt som bör ifrågakomma. Det kan konstateras att industribyrån, så länge denna själv handlade motsvarande upphandlingsärenden, ordnade anskaffningen på ett betydligt smidigare och mindre arbetskrävande sätt.

Genom införandet av krigsmaterielverket har upphandlingssystemet blivit kostsammare och omständligare än tidigare. Pappersexercisen har fått ny stimulans, vilket kan visas genom ytterligare exempel.

Den 3 april 1945 beställde krigsmaterielverket från industribyrån för möbelklädsel 0,5 meter manchestersammet, värd 1 krona 34 öre. Beställningen var utskriven i 15 exemplar och undertecknad av en högre tjänsteman inom verket. Båda de till industribyrån översända exemplaren voro i vanlig ordning åtföljda av leveransbestämmelser m. m. Industribyrån beordrade omedelbart vederbörlig leverantör att leverera den beställda kvantiteten väv direkt till den

Ang. rationaliseringsarbetet inom försvaret. (Forts.)

av krigsmaterielverket angivna tillverkaren och begärde samtidigt hos leverantören, Rydboholms aktiebolag, att denne skulle för erhållande av ett förenklat förfaringssätt för debitering m. m. fakturera denna obetydliga varukvantitet direkt på krigsmaterielverket. Kopia av denna skrivelse översändes till krigsmaterielverket för dettas orientering.

Enligt lämnad instruktion sände leverantören faktura till krigsmaterielverket, som dock med särskild skrivelse översände fakturan till industribyrån under hänvisning till sin ursprungliga beställning i och för likvid genom industribyrån, som i sin tur ägde att därefter debitera krigsmaterielverket. Industribyrån blev nu nödsakad att utsända fakturan för erhållande av mottagningsbevis från krigsmaterielverkets tillverkare av den färdiga varan och betalade sedan fakturan samt utställde i sin tur faktura på motsvarande belopp för likvid till krigsmaterielverket. Enbart papper och kuvert för denna anskaffning torde uppgå till mer än den beställda varans värde.

I samband härmed kan även framhållas, att industribyrån, då krigsmaterielverkets beställningar av manchesterväv började öka och med korta mellanrum inkommo till industribyrån, i skrivelse i september 1944 föreslog krigsmaterielverket att på en gång beställa en större post manchesterväv för en längre tidsperiod för att därmed underlätta industribyråns planering av anskaffningen av denna vara. Skrivelsen lämnades utan svar.

Utgående från att den utformning av planeringen av krigsmaterielverkets upphandlingsärenden, som nu tillämpas, även kommer att bli bestående i fredstid, torde den förenkling och effektivisering av anskaffningen av försvarsväsendets textil- och lädervaror, som avsetts, knappast komma att infrias. Hur det framtida ordnandet av beställningarna av nyssnämnda varor genom krigsmaterielverket kan komma att organiseras, är visserligen ännu inte helt klarlagt, men med erfarenhet från nuvarande samarbete kan det befaras att en alltför omfattande skriftväxling kommer att bli oundviklig. Krigsmaterielverket förfogar icke över egna materialier eller egen förrådsorganisation, varför i många fall materialierna måste tagas från intendenturavdelningen. Gången för beställning av exempelvis uniformspersedlar — varav med största säkerhet fredstillverkningen helt kommer att kunna effektueras genom fabriksstyrelsen underställda verkstäder — torde komma att bli följande: 1) Industribyrån beställer ett visst antal uniformer från krigsmaterielverket; 2) Krigsmaterielverket beställer samma antal hos fabriksstyrelsen; 3) Fabriksstyrelsen beställer erforderliga vävnader m. m. hos arméförvaltningens intendenturavdelning; 4) Arméförvaltningens intendenturavdelning fakturerar materialierna på fabriksstyrelsen; 5) Fabriksstyrelsen fakturerar efter besiktning av krigsmaterielverket varan på nämnda verk; 6) Krigsmaterielverket fakturerar varan på arméförvaltningens intendenturavdelning.

Gången av denna anskaffning kan givetvis förenklas, nämligen därest krigsmaterielverket helt elimineras och beställning finge ske direkt till fabriksstyrelsen, men detta strider mot såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens principiella beslut i anskaffningsfrågan.

Jag skulle kunna anföra flera exempel på att det hela inte fungerar praktiskt. Vid min tjänstgöring vid intendenturavdelningen kunde jag konstatera, att kassationsprocenten vid vissa beställningar, utförda av krigsmaterielverket, var relativt stor, och att de långa leveranstiderna i flera fall försvårat materialersättningen till arméns truppförband. Om den frågan finns det för övrigt en hemlig skrivelse inom arméförvaltningen. Vid upphandling av exempelvis sådana varor som rostskyddande färg och tältimpregneringsmedel måste det på grund av kraven på dessa produkter och utprovning m. m. upp-

Ang. rationaliseringsarbetet inom försvaret. (Forts.)
stå omständliga och tidsödande skriverier och resonemang på grund av omvägen med krigsmaterielverket.

Jag upprepar att detta icke är någon kritik av krigsmaterielverkets personal, utan det är uppgifter avsedda att belysa önskvärdheten av en utredning om krigsmaterielverket. Och jag slutar som jag började, att det är med hänsyn till vetskapen om försvarsministerns stora intresse att effektivisera det hela, som jag har framfört dessa synpunkter under den här föredragna punkten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18 och 19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25 och 26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Om premier åt vissa befälsutbildade värnpliktiga m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Penningbidrag m. m. åt värnpliktiga för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 17 550 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Arrhén* (I: 118) och den andra inom andra kammaren av herrar *J. I. A. Dickson* och *L. O. Skantze* (II: 223), vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att tillämpningen av författningarna angående kompensation i form av premier och meritberäkning (motsvarande) skulle utsträckas att gälla även de äldre värnpliktiga, vilka efter den 1 september 1939 kommenderats eller uttagits till förlängd utbildning, motsvarande den som i författningarna avsåges, samt att anvisa härför erforderliga medel.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 118 och II: 223, till Armén: Penningbidrag m. m. åt värnpliktiga för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 17 550 000 kronor.

Herr **Arrhén:** Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet på denna punkt i trots av att här föreligger ett utlåtande från ett enhälligt statsutskott. Det ämne, som behandlas, förefaller mig vara av den vikt, att man har anledning att säga några ord, innan denna punkt går förbi.

De bestämmelser, som reglera premieutbetalningen till vissa värnpliktiga, återfinnas i Svensk författningssamling nr 527/1942 och 498/1944 och äro gällande för de värnpliktiga, som äro inkallade till tjänstgöring enligt 1941 års värnpliktslag, 27 §. Kravet är att vederbörande med godkända vitsord skall ha genomgått officersaspirantskola eller motsvarande, och premien utgör 1 250 kronor. Vidare finns det kompletterande bestämmelser i tjänstgöringsreglementet för armén år 1943, nr 4, där det talas om att tillämpningsområdet

Om premier åt vissa befälsutbildade värnpliktiga m. m. (Forts.)

skall utsträckas att gälla även äldre värnpliktiga, som tillhöra årsgrupp 1940 eller äldre, som genomgått officersaspirantskola tillsammans med de enligt 1941 års värnpliktslag tjänstgöringsskyldiga värnpliktiga och som avslutat denna utbildning efter den 1 juli 1942.

I motionen har jag påpekat att enligt den vedertagna tolkningen av premiebestämmelserna skall premie endast tillerkännas värnpliktig, som genomgått förlängd utbildning enligt bestämmelserna i 1941 års värnpliktslag, under det att de äldre värnpliktiga, som genomgått motsvarande utbildning och som i själva verket tjänstgjort praktiskt taget samma tid, ha uteslutits.

Syftet med dessa premier är, som bekant, att underlätta övergången till civil verksamhet, och man tycker att därvidlag kunde kravet på rättvisa göras gällande såväl för dem, som inkallats enligt den äldre värnpliktslagen, som för dem, som äro inkallade enligt 1941 års värnpliktslag. Statsrådet Sköld har ganska nyligen med rätta uttalat sitt oförblommerade erkännande av de tjänster, som de värnpliktiga officerarna ha gjort landet under de år, som nu ligga bakom oss. Han har säkerligen i detta erkännande uttalat hela nationens mening. Det förefaller därför säreget, att man, när man läser detta utskottsutlåtande, måste finna, att man gjort graderingar av den art, som här förekommer.

Det säges nu av utskottet, att de äldres förlängda utbildning varit att betrakta som en beredskapstjänstgöring. Jag ber dock att få påpeka, att denna invändning uteslutande är av formell natur. Det är endast den omständigheten, att ingenting blev beslutat på området förrän 1941, som föranlett uppdelningen. I annat fall hade äldre och yngre värnpliktiga tett sig likvärdiga. Den utbildning, som de äldre erhållit, är fullt likvärdig med den, som värnpliktslagen av 1941 stipulerar.

Enligt nuvarande premiebestämmelser skola, som jag redan nämnt, värnpliktiga för att få premie ha godkänt vitsord från genomgången officersaspirantskola eller motsvarande utbildning, respektive plutonchefsskola eller motsvarande utbildning. Men dessa villkor ha även de äldre uppfyllt. Skillnaden är i stort sett endast den, att för de äldre värnpliktiga, som utbildats till officerare, benämndes den första utbildningsperioden officersaspirantskola och sista perioden reservofficersskola, under det att beträffande de yngre värnpliktiga, som utbildades enligt 1941 års värnpliktslag, motsvarande utbildningsperioder benämndes plutonchefsskola och officersaspirantskola. Att utbildningen också från militärt håll ansetts vara likvärdig illustreras därav, att eleverna i bägge fallen tillerkänts samma militära tjänsteställning.

Det gäller vidare för de äldre, att den förlängda värnpliktsutbildningen, om premie skall tillerkännas, skall vara avslutad efter den 1 juli 1942. Värnpliktiga tillhörande 1940 års grupp avslutade i vissa fall den förlängda utbildningen i augusti 1942 och skulle alltså även formellt ha varit berättigade till premier. De flesta torde emellertid icke ha haft möjlighet att uppfylla detta villkor på annat sätt än att de medgivits uppskov med tjänstgöringen. Detta villkor ter sig desto egendomligare, som de värnpliktiga, som började utbildas enligt 1941 års värnpliktslag, icke blevo färdiga med sin officersutbildning förrän 1943.

Av vad jag nu sagt framgår, att värnpliktiga, som tillhöra 1940 års grupp, uppfylla de sakliga betingelser, som sedermera sattes för att erhålla premier. Det är också betecknande, att när premiebestämmelserna för första gången utkommo, kungjordes de av vissa förbandschefer i form av anslag i de värnpliktigas förläggningar. Premierna söktes därför av de värnpliktiga i vanlig ordning liksom man söker t. ex. krigsutrustningsbidrag, vilka som bekant utgå efter viss tjänstgöringstid.

Man kan inte heller undgå att fästa sig vid vissa formuleringar i utskottets

Om premier åt vissa befälsutbildade värnpliktiga m. m. (Forts.)

betänkande, som man nog har anledning att se upp med med hänsyn till de intressen, som från de äldres sida här kunna göras gällande. Det står i utskottets utlåtande på följande sätt: »Utskottet har ansett sig böra i detta sammanhang meddela, att enligt vad utskottet under hand inhämtat, åtskilliga av de i motionerna avsedda värnpliktiga på grund av att premiebestämmelserna felaktigt tolkats av vissa militära myndigheter fått dylika premier till sig utbetalda, oaktat de författningsenligt icke varit berättigade därtill. Dessa värnpliktiga hava sedermera anmodats att återbetala sålunda uppburna premiebelopp. I den mån de felaktiga utbetalningarna hava verkställts utan deras eget förvållande, synes utskottet billighetsskäl tala för att de befrias från återbetalningsskyldigheten.»

Det är väl närmast orden »utan deras eget förvållande», som kunna bli föremål för missförstånd. Det kan ju inte läggas de värnpliktiga på något sätt till last, att de efter kungörelse i tjänstelokalerna på inom militärlivet vedertaget sätt sökt dylika premier och även erhållit sådana. Detta är den reguljära vägen och får på intet sätt läggas den sökande till last.

Den i mitt tycke makabra slutledningen blir den, att hade en värnpliktig av 1940 års klass den goda turen att komma på ett förband, vars chef enligt utskottets mening tolkat de ursprungliga premiebestämmelserna felaktigt, då skall han få premie, men i annat fall icke. I det förra fallet betygar alltså utskottet och fosterlandet den unge mannen sin tacksamhet med 1 250 kronor, i det senare fallet hänvisas endast till den allmänna uppskattning, som vederbörande på det ena eller andra sättet kan bli delaktig av. Den knipsluga statskonst, som ett dylikt tillvägagångssätt blottar, har i varje fall inte min högaktning. Alla ha här underkastat sig samma mödor, alla ha gjort samma uppoffring i tid och pengar, och därför borde också alla ha rätt till denna premie.

Det har också påpekats i en inlaga från värnpliktiga flygförare till Kungl. Maj:t år 1943, att den del av personalen, som enligt deras mening främst borde komma i betraktande vid premies erhållande, egentligen borde vara de, som 1939 på hösten ilade till och frivilligt anmälde sig för att undergå en utbildning av denna art. Då var behovet störst. Den frivillighet, som därigenom demonstrerades, och den förståelse för vad situationen krävde, som då visades, borde i främsta rummet bli föremål för en premie. Enligt dylika principer, som man dock tycker stå i ganska stor överensstämmelse med ett mänskligt betraktelsesätt, ha emellertid myndigheterna alls inte handlat i detta fall.

Det, som jag nu sagt och som utgör motiv för erhållande av premier, gäller också i fråga om meritberäkningen. Om vi som exempel ta en pojke, som tillhörde 1940 års grupp, kan man konstatera, att han offrat lika lång tid och i vissa fall även måst skuldsätta sig. Men han bör enligt utskottets mening för det första inte ha någon premie och för det andra icke heller ha rätt till meritberäkning. En, som inkallats senare och som alltså kom att göra sina kurser efter den strikta uppläggningen i 1941 års värnpliktslag, får däremot både premie och rätt till meritberäkning. Den yngre hinner alltså på detta sätt upp sina äldre kamrater, som inte fått åtnjuta den senare förmånen beträffande meritberäkning.

Kan nu detta kallas rimligt, och kan det anses vara ett resultat av ett sunt bedömande, då vi nu befinna oss i det läget att göra upp bokslutet med de ungdomar, vilkas militära insatser under de oroliga åren, som vi nu tills vidare ha bakom oss, fylla inte bara statsrådet Sköld utan oss alla med känslor av tacksamhet och — ja, man kan väl använda ett så starkt ord som *beundran?*

Jag vill, herr talman, sluta med ett citat, vilket ju ofta brukas och vilket i vissa fall äger möjlighet att i en kortfattad formulering sammanfatta något väsentligt. Det lyder så här: »Under kriget ha många unga män kommit i

Om premier åt vissa befälsutbildade värnpliktiga m. m. (Forts.)

efterhand med sin utbildning på grund av inkallelser. Det är en gärd av enkel rättvisa att sätta dessa människor i stånd att återhämta, vad de ha förlorat.»

Jag tror, herr talman, att citatet ingalunda mister något på att vara hämtat ur arbetarrörelsens efterkrigsprogram, de 27 punkterna med motivering.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **förste vice talmannen:** Herr talman! Statsutskottet har ju haft denna fråga under omprövning, och vi ha även övervägt de yrkanden, som framställts i motionerna i detta ämne. Men vi ha icke funnit oss kunna biträda dessa yrkanden. Statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har också prövat dessa förhållanden, men icke ansett sig böra framlägga så långt gående förslag som i motionerna avses.

Det kan, som herr Arrhén här säger, läggas den synpunkten på spörsmålet, att man vill skapa rättvisa mellan olika kategorier värnpliktiga, som deltagit i försvarsberedskapen eller erhållit förlängd utbildning. Men en sådan rättvisa går nog inte att till fullo skipa. Och när man skall fastställa de regler, efter vilka särskild ersättning skall utgå, måste ändå gränserna dragas någonstädes. Frågan gäller här en premie till de värnpliktiga, som inkallades enligt 1941 års värnpliktslag och beträffande vilka riksdagen redan då beslutet fattades, att de skulle erhålla särskild utbildning, ställde i utsikt att de skulle få en särskild ersättning för den längre tid, som de varit inkallade för denna utbildning. De andra åter, som tidigare undergått en liknande utbildning, skulle sannolikt under alla förhållanden ha blivit inkallade till beredskapstjänstgöring. Att de sedan därunder ha erhållit särskild utbildning förändrar strängt taget i sak inte så mycket deras förhållanden. För övrigt ha de ju erhållit en viss kompensation för den längre inkallelsen därigenom att de ha kommit i befälsställning. En mängd andra värnpliktiga, t. ex. vid flottan eller i speciella tjänster vid andra försvarsgrenar, ha varit inkallade lika länge och borde väl då också ha kompensation härför. Det har dock helt enkelt icke varit möjligt att ernå full likställighet i fråga om inkallelserna för försvarsberedskap. Skulle vi dra ut konsekvensen av herr Arrhéns hemställan, skulle, som sagt, även dessa andra av långvariga inkallelser drabbade kategorier kompenseras. Utskottet har icke ansett sig kunna gå så långt. Utskottet skriver också: »Då det i föreliggande motioner gjorda yrkandet liksom nämnda till Kungl. Maj:t gjorda framställningar avse befälsutbildning, som föranletts av beredskapsförhållandena och icke av den nya värnpliktslagens bestämmelser om befälsutbildning, finner sig utskottet med hänsyn jämväl till konsekvenser, som ett bifall till motionärernas förslag skulle medföra i fråga om elever i andra utbildningskurser under beredskapstiden, icke böra intaga annan ståndpunkt än Kungl. Maj:t till denna fråga.» Det är inte minst med hänsyn till konsekvenserna, som utskottet har ansett sig icke kunna biträda det motionsvis framförda förslaget.

Det finns enligt min mening ingen anledning att ge här ifrågavarande äldre värnpliktiga de i motionerna avsedda premierna och övriga förmåner, ty dessa värnpliktiga skulle, såsom jag nyss nämnde, under alla förhållanden ha gjort beredskapstjänst. Att de då kommenderats till skolor i stället för att placeras i lägre befattningar i fält kan väl icke vara något motiv för att ge dem särskilda premier. Om motionerna skulle bifallas, skulle det komma att medföra konsekvenser för behandlingen av andra värnpliktiga, som under beredskapsåren anbefallts att tjänstgöra i speciella befattningar, t. ex. ingenjörer, apotekare, styrmän o. s. v. Även för dessa kategorier har redan i fredstid tillämpats förlängd tjänstgöring. De borde ju i så fall också vara berättigade till premier.

Om premier åt vissa befälsutbildade värnpliktiga m. m. (Forts.)

Såsom herr Arrhén nämnde ha visserligen vissa av här ifrågavarande värnpliktiga erhållit premier på grund av att sådana felaktigt utbetalts av vederbörande redogörare. Utskottet har uttalat sig för att man i dessa fall skall visa en viss hänsyn och icke ålägga dem, som felaktigt ha utbekommit premier, återbetalningsskyldighet. Utskottet har därvidlag handlat i full konsekvens med vad som har tillämpats på flera andra områden inom försvarsväsendet, där liknande felaktiga utbetalningar ha gjorts. När det t. ex. gäller familjebidrag, som ha utgått med för högt belopp på grund av att vederbörande kanske inte hunnit sätta sig riktigt in i tillämpningen av de olika bestämmelserna, har riksdagen liksom även i andra dylika fall visat sig mycket förstående och förklarat, att sådana av olika anledningar och i olika former felaktigt utbetalda belopp icke skola återkrävas. Det är en ståndpunkt som riksdagen i allmänhet har intagit i dylika frågor. Utskottet har hävdat denna ståndpunkt även i detta fall och föreslagit, att felaktigt utbetalda premier icke skola återkrävas.

Med hänsyn till att gränsen måste dras någonstans, med hänsyn vidare till de konsekvenser, som ett bifall till motionerna skulle medföra, och då vi trots allt ändå icke kunna skapa full rättvisa, har utskottet ansett sig icke kunna förorda bifall till motionerna. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Arrhén:** Herr talman! Med anledning av detta uttalande från utskottsavdelningens vice ordförande skulle jag vilja säga, att det givetvis är mycket svårt att här åstadkomma vad som kallas för full likställighet och få med alla de kategorier, som kunna komma i fråga. I de fall, som jag berörde i mitt anförande, gäller det värnpliktiga, som ha genomgått utbildningskurser exakt lika dem, som ha genomgåtts av de yngre värnpliktiga, som sedermera ha uttagits härtill enligt 1941 års värnpliktslag. Därför föreligga helt enkelt icke de svårigheter i fråga om gränsdragningen, som det här talats om. Det är inte heller troligt, att den personal av närmast civilmilitär karaktär, som den föregående ärade talaren omnämnde, skulle anmäla krav på liknande premier. Svårigheten att dra gränsen, om man vill saken, är inte så stor, ty gränsen kan fixeras, genom händelsernas egen utveckling, till den 1 september 1939.

Att man efterskänker återbetalningsskyldigheten för de värnpliktiga, som på grund av felaktiga utbetalningar ha fått sig tilldelade dylika premier, är också mycket egendomligt. Naturligtvis är det i sak och för de berörda att hälsa med tillfredsställelse. Det hela går tillbaka till det förhållandet, att de bestämmelser, som utfärdats för utbetalning av premier, ha varit synnerligen oklart avfattade, ja, så oklart avfattade att de ännu i dag äro föremål för en tolkning av mycket framstående jurister, som ligger närmast den uppfattning, som jag här vill urgera, nämligen att även enligt dessa bestämmelsers ordalydelse borde 1940 års grupp vara berättigad att erhålla premier. Denna tolkningsfråga kan jag emellertid inte ta upp till diskussion här.

Sedan anser jag, att det hade varit enklare för utskottet att argumentera på det sättet, att man kort och gott hade sagt, att det är de statsfinansiella skälen, som ha varit avgörande, fastän jag i så fall hade haft anledning att invända, att de statsfinansiella synpunkterna här beaktats på ett högst olyckligt sätt. Här gäller det nämligen bl. a. också det frivilliga försvarsarbetets framtid, att stödja en i många fall av ideella skäl betingad offervilja, som statsmakterna ha all anledning att befrämja, om de äro angelägna om att bibehålla en god anda, uppoffrande sinnelag och offervilja inom de ungdomskategorier, som det här gäller. Det utgångsläge, som nu härför skapats, är högst otillfredsställande.

Om premier åt vissa befälsutbildade värnpliktiga m. m. (Forts.)

Herr **Mannerskantz:** Herr talman! Jag erkänner, att jag från början, när denna motion behandlades, var ganska inställd på att vi i viss utsträckning borde försöka att gå motionärerna till mötes. Ju mer man plöjer på denna åker, desto klarare framstår det emellertid, att det finns så många gränsfall och olika omständigheter som göra, att vi i så fall skulle behöva ta med alla de värnpliktiga, som under beredskapstiden inkallats till utbildningskurser. Fastän jag som sagt från början hade denna principiella inställning, fann jag, att vi nog måste avstå härifrån inte bara på grund av statsfinansiella skäl, utan även av hänsyn till rättvisesynpunkter åt andra hållet. Vi skulle nämligen annars lätt ha kunnat komma i det läget, att värnpliktiga, som under sin beredskapstid genomgått närbesläktade utbildningskurser av något slag, skulle kunna göra anspråk på motsvarande kompensation, fastän de inte vore lika kvalificerade härför. Det var ett konglomerat av omständigheter som gjorde, att avdelningen, som ingående behandlade denna fråga, blev övertygad om att vi knappast kunna gå längre än vad vi redan gjort.

Det som emellertid närmast föranledde mig att begära ordet var, att den högt ärade motionären nästan förebrådde utskottet för att vi varit så tillmötesgående, att vi försökt att reparera det fel som begåtts genom att en del värnpliktiga felaktigt fått dylika premier utbetalda till sig. Utskottets uttalande på denna punkt bör väl inte uppfattas på det sätt som herr Arrhén här gjorde. Även om det markerar en orättvisa, att somliga värnpliktiga, som felaktigt ha fått premier utbetalda till sig, få behålla pengarna, medan andra icke erhålla motsvarande belopp, är dock vad utskottet här föreslår en praktisk och riktig utväg för att få frågan om återbetalningsskyldigheten ur världen. De redogörare, intendenter och andra, som felaktigt utbetalt dessa premier efter den första då ännu inte förtydligade kungörelsen, ha sedermera blivit anmodade att återbetala beloppen. De kunna givetvis inte betala pengarna själva, utan måste söka vederbörande som ha fått premierna. Det har upplysts på avdelningen, att i en del fall stå utmätningsmännen faktiskt på lur, färdiga att utmäta 1 250 kronor av de värnpliktiga, som en gång fått dessa premier och som nu gjort av med pengarna, då ju många år gått sedan dess. Vi ansågo, att detta var uppenbart oriktigt. Man bör väl kunna erkänna, att detta i varje fall är en åtgärd som förhindrar en mycket obehaglig aktion från statens sida för att återfå pengarna.

Jag måste, herr talman, fastän med sorg i hjärtat, säga, att jag icke tror, att vi kunna gå motionärernas önskemål till mötes på annat sätt än vad vi redan gjort, då utskottet uttalat, att man icke skall försöka att med tvång återfå pengarna. Jag ser mig därför nödsakad att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Arrhén:** Herr talman! Jag ber endast att få påpeka för den föregående ärade talaren, att jag i mitt förra anförande just uttryckte min tillfredsställelse med att utskottet har gjort denna koncession.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 28—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Punkten 44. *Anslag till remontering.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Remontering för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 2 230 000 kronor.

Departementschefen hade förordat, att medelpriserna vid försvarets hästinköp under nästa budgetår beräknades till samma belopp som innevarande budgetår, nämligen 1 800 kronor för remonter och 1 500 kronor för stamhästar för dragbruk och ackordhästar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *L. Bondeson* (I: 228) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Nilsson* i Göingegården m. fl. (II: 376), hade hemställts, att riksdagen, med beräkning av ett genomsnittligt inköpspris av 2 000 kronor per remont, måtte besluta höja det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna reservationsanslaget Armén: Remontering med 97 800 kronor till 2 327 800 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet har funnit sig böra tillstyrka den verkställda beräkningen av arméns remonteringsanslag. Om utskottet alltså därvid godtager det av Kungl. Maj:t nu föreslagna medelpriset för remonter vill utskottet dock framhålla, att detta icke innebär ett ställningstagande från utskottets sida till frågan vilket pris som vid inköp av remonter bör slutligt erläggas, utan bör denna fråga bedömas med ledning av det utredningsmaterial beträffande uppfödningskostnaderna, som föreligger vid den tidpunkt — våren 1946 — då inköpen skola ske.

Den motionsvis gjorda framställningen torde vid angivna förhållanden icke nu böra påkalla någon åtgärd från riksdagens sida.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 228 och II: 376, till Armén: Remontering för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 2 230 000 kronor.»

Herr **Bondeson:** Herr talman! Redan från början vill jag tacka för den vänliga behandling, som motionerna nr 228 i första kammaren och 376 i andra kammaren erhållit av ett enhälligt statsutskott. Det är endast några fakta som jag såsom motionär skall tillåta mig att här framföra.

Man skulle tro att erfarenheterna från kriget, där tyngdpunkten nästan i alla länder lagts på de motoriserade enheterna, skulle klart ha ådagalagt, att hästen spelat ut sin roll i modern krigföring. Att så inte är fallet framgår bl. a. av den utredning som nyligen verkställts med generalmajor Peyron som ordförande. Där heter det bl. a., att vårt ryttarvapen ännu har en given roll i krigsorganisationen och att det skulle vara dålig försvarsekonomi att inte i fortsättningen utnyttja och vidare utveckla vårt för ridbruk användbara hästmaterial.

Strax före påsk behandlades en för den svenska varmblods- och nordsvenska aveln betydelsefull fråga, nämligen det årliga anslaget till hästavelns främjande. Jordbruksutskottet höjde det tidigare utgående anslaget av 330 300 kronor med 90 000 kronor efter motioner av herr Mannerskantz i första kammaren och herr Liedberg i andra kammaren, vilka föreslagit ökade belopp i penningpriser för varmblodiga och nordsvenska fölston. Riksdagens båda kamrar biföllo också motionerna. I jordbruksutskottet uttalades i detta sammanhang, att det vore ett riksintresse att åtgärder vidtagas för att om möjligt rädda och helst utveckla

Anslag till remontering. (Forts.)
den varmblodiga hästaveln samt åstadkomma en ökad och bättre lokalt fördelad tillgång på nordsvenska hästar.

Avelsföreningen för den svenska varmblodiga hästen har vid upprepade tillfällen i samband med framställningar om anslag för sin verksamhet hos statsmakterna försökt fästa uppmärksamheten vid att hittills rådande förhållanden medfört en stark tillbakagång av den varmblodiga hästuppfödningen.

Utan att närmare ingå på statsmakternas ställningstagande till den varmblodiga hästaveln har föreningen sökt påvisa, att det måste vara ett betydande statsintresse att vid mobilisering ha tillgång till för armén lämpliga hästar, samt att den nuvarande hästrekryteringen ur försvarssynpunkt måste anses otillfredsställande, samtidigt som den under beredskapstjänst eller fältförhållanden blir för staten onödigt kostsam.

Avhjälpandet av bristen på för armén lämpliga hästar kan, efter vad jag kan se, endast ske genom att landets uppfödare av varmblodiga, ja, även nordsvenska hästar stimuleras. Behovet av drag- och ridhästar vid armén utgör i runt tal 40 000 draghästar och 8 500 ridhästar. Hela landets hästtillgång är cirka 590 000. Mobiliseringsbehovet utgör sålunda tio procent av häststocken. Numerärt sett ha vi sålunda möjlighet att sätta upp betydande reserver. Men om draghästarnas antal är tillräckligt, så är detta ej förhållandet när det gäller behovet av ridhästar. Bristen på ridhästar uppgår till omkring 40 procent, och några reserver finnas icke.

Arméns tillgång på stamhästar sedan remonterna frånräknats utgör 4 500. Antalet varmblodiga ackordshästar är 300 och inom landet uttagna varmblodiga hästar 569. Resten, eller 3 131 hästar, måste utfyllas genom utskrivning av kallblodshästar.

År 1942 utbjödos 897 remonter, år 1943 hade antalet sjunkit till 840 och år 1944 hade antalet ytterligare fallit till 827 utbjudna remonter. Den varmblodiga hästen har ju också köpare hos statspolisen och civila. Här se vi en årlig nedgång i utbjudandet av remonter, som mycket bottnar dels i risken vid uppfödning av varmblodiga hästar, dels i det alltför låga priset.

Utskottet har ju här sagt, att priset framdeles skall bli beroende av uppfödningskostnaderna. Vad kostar det då att uppföda en remont? Jag har framför mig en uppgift som jag erhållit från sakkunnigt håll, och det siffermaterial, som jag kommer att lämna, är samlat från ett stort antal uppfödare inom Malmöhus, Kristianstads, Kalmar, Jönköpings och Skaraborgs län.

Den första utgift, som här upptagits, är språngavgiften, vilken är satt så lågt som till 25 kronor. Den andra posten är transportkostnaden för stoets förande till hingst, vilken också beräknas till 25 kronor. Den tredje är foderkostnaden, upptagen till 1 100 kronor, den fjärde skötselkostnader med 330 kronor, den femte försäkringspremier med 110 kronor och den sjätte kostnader för veterinärvård, hovvård och diverse med 75 kronor. Den sjunde posten avser skillnaden mellan moderstoets foderkostnad och värdet av av detsamma utfört arbete under ett år, vilken upptagits till 150 kronor. Man skall härvidlag erinra sig att varmblodiga fölston ej kunna användas i jordbruksarbete i sådan utsträckning, att värdet av arbetet betalar foder- och skötselkostnaderna, och skillnaden har här lågt beräknats till 150 kronor per år. Den åttonde posten är kostnader för gallår, som satts till 65 kronor. Om man räknar med att stoet går gall vart fjärde år — i verkligheten torde detta genomsnittligen inträffa oftare — skola kostnaderna under första, andra och sjunde punkterna här ovan fördelas på tre avkomlingar. Det blir alltså 66 kronor 67 öre, eller i avrundat tal 65 kronor, per remont. Den nionde posten upptar förlust å icke godkända remonter, upptagen till 150 kronor. Det kan här anföras, att av de födda föl, som uppfödaren avser som remonter, komma säkerligen icke mer än

Anslag till remontering. (Forts.)

högst två tredjedelar att försäljas som remonter. För dem som dö eller bli så skadade, att de ersättas av försäkringsbolagen, har hänsyn tagits under den nyssnämnda femte punkten. Men flera hästar kunna få skador av lindrigare art, som ej ersättas av försäkringsbolagen, eller de kunna bli för stora eller för små, allt förhållanden som medverka till att de ej kunna köpas av remonteringsväsendet. Man kan beräkna, att var sjätte häst blir en »kasserad remont», vars försäljningspris torde ligga genomsnittligt 900 kronor lägre än remontpriset, vilket belopp bör fördelas på sex godkända remonter, alltså 150 kronor per häst.

Den tionde posten är amortering av moderstoets inköpsvärde, som är beräknad till 150 kronor Stoets inköpsvärde torde kunna beräknas till 2 000 kronor. Om man uppskattar dess slaktvärde till 200 kronor, skall ett belopp av 1 800 kronor amorteras. Om man beräknar att hälften av detta belopp amorteras genom stoets arbete, återstår 900 kronor som måste påföras uppfödningskostnaden för remonterna. Om man vidare räknar med att varje sto i genomsnitt användes i avel i tolv år och därunder under lyckliga förhållanden kan få nio föl, av vilka sex bli remonter, fördelas ovanstående belopp med 150 kronor per remont. Slutligen har som elfte post upptagits andel i amortering och underhåll av byggnader samt i allmänna omkostnader, vilken uppskattats till 50 kronor.

Den totala summan blir då 2 230 kronor. I dessa kalkyler har gödselvärdet kvittats mot halmvärdet. I kalkylerna äro icke medräknade sådana kostnader som härleda sig av att ett ungt sto ej blir dräktigt eller misslyckas i aveln och måste säljas med förlust. Icke heller är någon företagarvinst inräknad.

År 1940 importerades från Ungern en del remonter. Kostnaderna i förhållande till det hästmaterial, som stod att uppbringa, överstego vida vad staten kunde ha behövt betala svenska uppfödare, om varmblodsaveln förut varit föremål för verkligt intresse från statsmakternas sida. Bristen på varmblodiga hästar måste sålunda under nuvarande förhållanden täckas med kallblodiga. De kallblodiga hästarna lämpa sig, som envar vet, icke för ridning. Den nordsvenska lättare hästen har i Norrland måst användas som ridhäst. Den ändrade avelsriktningen — övergång till tyngre nordsvenska hästar — har gjort att den lättare typen blivit alltmera sällsynt.

Någon tanke på att den nordsvenska hästen skulle ersätta den varmblodiga hästen som ridhäst har säkerligen aldrig föresvävat våra hästavelsmyndigheter. Även om norrlandstrupperna kunna göras beridna med nordsvenska hästar, så räcka de nordsvenska hästarna under alla förhållanden inte till att förse kavalleriförbanden i mellersta och södra Sverige med ridhästar.

Avelsföreningen för den svenska varmblodiga hästen har med bekymmer sett, hur intresset för varmblodsaveln alltmera nedgått. Föreningen har velat påvisa bristerna i den nuvarande försvarsberedskapen genom landets otillräckliga tillgång på varmblodshästar och de ökade kostnader för statsverket, som måste bli följden, om den kallblodiga hästen skall ersätta den varmblodiga såsom ridhäst. Att någon varmblodig hästavel överhuvud taget bedrives under så ogynnsamma ekonomiska betingelser förefaller måhända egendomligt, men kan förklaras. Ty hos den svenske bonden är kärleken till och intresset för hästen och vad med honom står i sammanhang en djupt rotad egenskap, och på många gårdar är det en under generationer fortlevande tradition, att hästavel i någon form skall kombineras med jordbruket. Enligt en företagen utredning omfattas remontuppfödningen till 75 procent av arrendatorer och mindre jordbrukare.

Ett raserande av en så vansklig avelsgren som den varmblodiga går snabbare än man tror, och det tar lång tid att reparera skadan. Därför tillåter jag mig,

Anslag till remontering. (Forts.)
herr talman, att varmt understryka vad utskottet har sagt, »att detta icke innebär ett ställningstagande från utskottets sida till frågan om vilket pris som vid inköp av remonter bör slutligt erläggas, utan bör denna fråga bedömas med ledning av det utredningsmaterial beträffande uppfödningskostnaderna som föreligger vid den tidpunkt — våren 1946 — då inköpen skola ske».

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag har såsom motionär velat anföra denna min åsikt till kammarens protokoll.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 45—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Lades till handlingarna.

Punkterna 69—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.

Lades till handlingarna.

Punkterna 101 och 102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkterna 104—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134.

Lades till handlingarna.

Punkterna 135—144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—161.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 162.

Lades till handlingarna.

Punkterna 163—169.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 170.

Lades till handlingarna.

Punkterna 171—177.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 178.

Lades till handlingarna.

Punkten 179.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 180.

Lades till handlingarna.

Punkten 181.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 182.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till bidrag till kristidsnämndernas verksamhet; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1945/46, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Tärna distrikt;

nr 126, i anledning av Kungl, Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 till förvärv och teckning av aktier i samband med bildande av Sveriges centrala restaurangaktiebolag; samt

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet i vissa fall för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om införande av en malmaccis m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckt motion om införande av en malmaccis eller annan särskild beskattning av gruvindustrien.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 61, av herr *Sundström* i Vikmanshyttan, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta hemställa till Kungl. Maj:t att företaga en utredning av frågan om införande av en malmaccis eller annan särskild beskattning av gruvindustrien och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 61 av herr Sundström i Vikmanshyttan om införande av en malmaccis eller annan särskild beskattning av gruvindustrien icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Hage:** Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt därför att det spörsmål, som berörs i den förevarande motionen av herr Sundström, är av vikt och betydelse för en hel del kommuner i landet, inte minst i övre Norrland, där det existerar gruvdrift. Gruvdriften organiseras nu på en del håll på det sättet, att man rovbryter under ett mindre antal år och därefter nedlägger driften och flyttar gruvbrytningen till ett annat ställe, där man sedan gör på samma sätt. Det är givet att kommuner, som drabbas av ett sådant förfarande, kunna komma i ett mycket tråkigt läge. När man inriktar sig på att bryta mycket intensivt under en kort tid, nödvändiggör detta användande av en ganska

Om införande av en malmaccis m. m. (Forts.)

stor arbetskraft. Följden blir att till platsen för brytningen flytta en hel del människor och hela familjer. I kommunen måste skolor och diverse andra ting inrättas, som kosta pengar för kommunen. När gruvdriften sedan upphör efter låt mig säga 10, 20 eller 30 år, står kommunen där med sina anordningar och utgifter, och det är risk för ett sammanstörtande, som leder till tråkigheter för kommunen.

Nu har herr Sundström tagit upp denna sak, och hans motion går ut på, att man skulle »företaga en utredning av frågan om införande av en malmaccis eller annan särskild beskattning av gruvindustrien och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda». Det kan nog tänkas, att när man läser denna kläm, tror man att motionen syftar till någonting mycket mer än den egentligen gör. Man blir kanske rent av rädd för detta allmänna tal om att man skall lägga en accis på all vår malm. Man säger på något ställe i utskottets utlåtande, att det skulle fördyra malmen och minska avsättningsmöjligheterna för malmen och möjligheterna att konkurrera med malmen på exportmarknaden. Men egentligen är väl herr Sundströms innersta mening den, att man skulle försöka att på ett eller annat sätt — kanske inte precis genom en malmaccis utan kanske på någon annan väg — söka soulagera och hjälpa ifrågavarande kommuner. Om denna min uppfattning är riktig, tror jag också att det är riktigt som utskottet skriver, att »frågan är värd beaktande». Jag får säga, att det är det minsta man kan säga om detta problem.

Nu har emellertid utskottet avstyrkt motionen, och såsom av utlåtandet framgår, är det olika synpunkter som ligga bakom detta avstyrkande. Man har bl. a. pekat på, att staten redan i fråga om vissa områden av gruvbrytningen har engagerat sig. När det exempelvis gäller de stora malmgruvorna uppe i Norrbotten, är det ju ett bekant förhållande, att staten under vissa tider av lågkonjunktur intresserat sig för att hjälpa kommunerna. Vi ha från Norrbotten gjort upprepade framställningar och varit uppe och gnölat hos finansministern, och det har också gjorts vissa ting i det avseendet. Den omständigheten, att så har skett, tycker jag utgör ett motiv för, att man inte skall avvisa den tanke, som ligger bakom denna motion. Ty när det gäller malmgruvorna i Norrbotten, har det ju inte varit fråga om att soulagera respektive kommuner på grund av ett *nedläggande* av gruvdriften utan endast vid *driftsinskränkningar* under en nedgångstid för malmbrytningen. Här är det däremot fråga om ett fullständigt *nedläggande* av en gruvbrytning, och den situation, som då uppstår, blir ju etter värre än den som uppstår, när det endast blir en minskning i gruvdriften.

Vidare påpekas det i utlåtandet, att när det gäller en del gruvor, där Bolidens gruvaktiebolag är huvudintressent, har bolaget till Kungl. Maj:t gjort vissa åtaganden, avseende bl. a. att tillgodose vissa sociala intressen i fall av nedläggning eller väsentlig inskränkning av gruvdriften. Det är ju riktigt, och jag föreställer mig, att när — som det sker där uppe — en del gruvor efter en ganska kort brytningstid läggas ned, dessa åtaganden komma att resultera i att kommunernas intressen i någon mån tillgodoses på ett eller annat sätt. Men det är en sak; en annan är huruvida dessa åtaganden äro tillräckligt stora för att verkligen hålla respektive kommuner skadeslösa. Frågan är, hur långt dessa åtaganden gå och om de komma att gälla en hel del nedläggelser av gruvdrift, som ske undan för undan. Det förefaller som om man alltmera kommer att övergå till att i gruvor, som inte äro alltför stora, rovbryta malmen under en kort period och sedan lägga ned driften, med påföljd att kommunen står där med sina åtaganden och utgifter utan att kunna klara sig och med därmed följande dryga skatter, som falla på den lilla mängd av människor, som äro kvar i kommunen, sedan den stora utflyttningen har skett.

Jag tycker alltså med hänsyn till vad jag här anfört att detta spörsmål kan

Om införande av en malmaccis m. m. (Forts.)
vara värt en utredning, inte minst med hänsyn till att man verkligen ändå har gjort något från statens sida för att soulagera kommunerna. Det är också bara detta motionären begärt. Motionären har långt ifrån gått ut från att säga, att vi skola åstadkomma en accis på all malm i detta land, utan han har helt enkelt begärt en utredning, hur man överhuvud taget skall kunna hjälpa de kommuner, som råka ut för det elände, som detta faktiskt är. Jag tycker öppet och ärligt, att saken kan vara värd att man prövar densamma, i synnerhet som utskottet sagt, att den är värd beaktande.

Jag vill för övrigt säga, att när kommerskollegium anmärker, att om man lägger på någon form av avgift på malmen för att skydda kommunernas intressen, blir det en fördyring av råvarorna, så är det nog riktigt, men det har staten inte dragit sig för när man har velat skydda kommunerna i gruvdistrikten i övre Norrbotten. De åtaganden som där gjorts, har givetvis måst innebära någon belastning på malmen, men antagligen en mycket ringa sådan.

Det är alldeles riktigt, som utskottet säger på ett ställe, att man möjligen kan tillgodose den här saken på ett annat sätt än genom att införa en malmaccis. Man kan naturligtvis tänka sig, att kommunen själv får taga på sig bördorna, fastän det nog är ganska dystert för en sådan kommun. Man kan tänka sig den möjligheten, att kommunen skall ha rätt att under den tid, då gruvbrytningen pågår och det alltså uppstår stora inkomster både för gruvföretaget och medborgarna i kommunen, ta ut en högre kommunalskatt än vad som är absolut nödvändigt och fondera en del av skatten för det kommande sammanbrottet. Det är en väg, som man kan tänka sig, och jag är övertygad om att också motionären har ansett, att man kan tänka sig det alternativet. Men när utskottet varit inne på den frågan och förklarat, att man kan tänka sig den vägen — man måste väl förstå utskottets utlåtande på det sättet — varför har då inte utskottet, som har rätt att självt framlägga förslag, förordat, att saken bör utredas? Utskottet hade inte direkt behövt peka på gruvaccisen, utan kunnat säga, att det bör övervägas, på vilket sätt man skall hjälpa kommunerna, vare sig det skall ske genom en gruvaccis eller genom en lagstiftning, som tillåter kommunerna att uttaga större kommunalskatt och sedan fondera en del därav. Nu kanske någon invänder, att man kan gör detta redan nu. Men det är inte så. Vi har ju övervakande organ, som hindra en kommun från att ta ut mera i kommunalskatt än vad som behövs. Det är också ett känt förhållande, att Kungl. Maj:t övervakar kommunernas fondering av sina inkomster, och vi ha en restriktiv lagstiftning, som hindrar kommunerna att gå alltför långt, när det gäller att fondera kommunalskatt för sådant ändamål. Man kunde tänka sig att uppmjuka denna övervakning och denna restriktiva lagstiftning, så att en sådan kommun, som med tämligen stor visshet kommer att så småningsom råka ut för ett sammanbrott när malmbrytningen tar slut, skall ha större möjlighet att kommunalskattevägen ta ut och fondera så stora belopp, som skulle vara lämpligt. Skatterna skulle då visserligen falla inte blott på gruvföretaget utan även på invånarna i samhället, men det kan ju inte hjälpas, om man skulle gå den vägen. Under alla förhållanden har jag den bestämda uppfattningen, att en sådan ordning vore rimlig.

På något ställe i utlåtandet säger man, att ett sådant här sammanbrott även kan inträffa i ett samhälle genom att ett industriföretag av vilket slag som helst nedlägger driften. Det är alldeles riktigt, men då är att märka, att här gäller det i många fall en gruvdrift, om vilken man vet, att den redan från början är planerad på sådant sätt, att det skall bli rovdrift och nedläggande av driften efter ett visst antal år. När man vet, hur det kommer att gå för kommunerna, tycker jag att det är rimligt, att man kan få rätt att på ett eller annat sätt göra någonting åt denna sak.

Om införande av en malmaccis m. m. (Forts.)

Jag förstår naturligtvis, att det jag har sagt inte kommer att göra något stort intryck på utskottets medlemmar. Man har fattat sin ståndpunkt och enhälligt avstyrkt motionen. Men jag vill trots detta sluta med att yrka bifall till motionen. När det bara är fråga om en utredning, tycker jag att man kunde ha varit med om det i utskottet. Skulle de, som vid ett bifall av motionen fått utreda frågan, så småningom kommit till den uppfattningen, att det är omöjligt att komma till något positivt resultat — det tror jag emellertid inte på — så bleve det en senare sak. För att betona, att det verkligen är en ganska betydelsefull fråga i fortsättningen för en hel del kommuner, ber jag, herr talman, alltså att få yrka bifall till motionen.

Herr **Andersson, Elon:** Herr talman! Bevillningsutskottet har inte gärna kunnat behandla denna fråga på annat sätt än på grundval av den av herr Sundström väckta motionen. Jag tror inte att det är riktigt att ur motionen utläsa sådana yrkanden, som dem herr Hage för sin del har utläst ur den. Motionären föreslår en utredning om införande av ett slags malmaccis för att därmed stärka och trygga gruvkommunernas ekonomi och framtid. Motionen rör sig således faktiskt om införande av en särskild beskattning, och bevillningsutskottet har inte kunnat behandla frågan på annat sätt än såsom ett ärende som rör införande av en beskattning. Motionären talar på flera ställen om införande av en särskild malmaccis. Det enda han är oviss om är huruvida det skall vara en kommunalskatt eller en kombinerad stats- och kommunalskatt. Man lär således inte kunna komma ifrån att de åtgärder, han tänker sig, skola ha formen av en särskild *beskattning* av gruvindustrien.

Det problem, som motionären tagit upp, nämligen de olägenheter, som kunna uppstå för en kommun, därest en inom kommunen bedriven gruvindustri på grund av konjunkturerna eller andra skäl måste nedläggas, uppstår ju inte bara när det gäller gruvdrift utan i fråga om all industri. Det är en ingalunda obekant företeelse i det svenska näringslivet, att konjunkturerna ha tvingat industrier av skilda slag att antingen inskränka eller omlägga sin verksamhet eller till och med helt och hållet nedlägga den. De senaste två decennierna ha ju givit oss ganska många exempel på de svårigheter, som kommunerna och även staten därigenom ha åsamkats. I det fallet intar gruvindustrien faktiskt inte någon särställning. Motionären hävdar, att så är fallet, eftersom malmen som naturtillgång inte kan förnyas, medan däremot andra naturtillgångar, som exploateras, kunna växa till på nytt. Men det täcker ju inte hela området. Det är inte bara naturtillgångar, som bestämma placeringen av en industri, utan det är också andra omständigheter som inverka. Jag behöver bara erinra om de svårigheter, som ha drabbat trävarudistrikten i Norrland och stenindustrien på västkusten och i Blekinge, för att klargöra saken.

Denna företeelse är inte bara värd uppmärksamhet utan också synnerligen beklaglig. Det tror jag inte någon i denna kammare skall bestrida; det är en sak som är ostridig och som vi alla varit ense om. Men man har inte heller från statsmakternas sida försummat att vidtaga några åtgärder för att i sådana fall komma de betryckta kommunerna och enskilda medborgarna till hjälp. Jag föreställer mig, att när man inom utskottet har talat om att dylika katastrofer för kommunerna och de enskilda böra avhjälpas på annat sätt och att man bör tillgripa andra medel för att ge kommunerna det stöd, som kan tarvas i sådana fall, har man tänkt på de åtgärder, som i dylikt syfte tidigare ha vidtagits från statens sida till stöd åt både kommunerna och de enskilda medborgarna under den omläggningstid, som har varit nödvändig för att bringa näringslivet inom kommunen något så när på fötter igen, även om det har

Om införande av en malmaccis m. m. (Forts.)

skett på annat sätt än tidigare. Samma möjligheter få naturligtvis tillgripas även när det gäller gruvindustrien.

Utskottet har som sagt för sin del del behandlat detta problem som ett skatteproblem, som motionären har väckt. Jag skall inte upphålla mig så mycket vid de erinringar, som utskottet har gjort beträffande hittills vidtagna åtgärder för att försöka förebygga de olyckor, varom motionären och herr Hage tala. I utskottets utlåtande finns härför en redogörelse, som har lämnats av kommerskollegium och som utskottet citerar. Herr Hage sätter i fråga, om de särskilda åtaganden från gruvbolagens sida, som man där talar om, äro tillräckliga för att tillgodose motionärens syfte. Om den saken kan jag inte ha någon mening. Jag kan bara hänvisa till att man uppenbarligen både från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida har ansett dessa åtaganden tillräckliga, eftersom man vid behandlingen av ärendet har lämnat förslagen utan erinringar.

När utskottet emellertid har ställt sig tveksamt till den särskilda beskattning, som motionären föreslår, har det skett huvudsakligast av följande skäl. Man har ansett det vara principiellt betänkligt att slå in på den väg, som motionären vill förmå riksdagen att beträda, nämligen att uppta särskilda skatter för speciella ändamål. De skatteprincipiella betänkligheter, som utskottet gör till sina, delas också av kontrollstyrelsen, som har påpekat, att man måste tveka inför att genomföra en speciell skatt för att anskaffa medel för ett visst begränsat ändamål, eftersom ju eljest regeln är, att skatterna skola inflyta till det allmänna för att användas till budgetära ändamål i allmänhet. Denna principiella åskådning delas också av kommunalskatteberedningen, som i sitt betänkande har särskilt framhållit, att om det finns någon speciell skattekraft, som kan tas i anspråk genom speciella skatter, bör den vara förbehållen staten och således kunna användas till medborgarnas gemensamma bästa.

Jag tror, att det finns skäl att understryka dessa skatteprincipiella betänkligheter, och jag tror, att det finns alldeles särskilt skäl därtill, om man menar, att det är den ena eller andra industriens skyldighet att genom dylik särskild beskattning tillgodose med industrien sammanhängande speciella ändamål. Jag är rädd, att man då måste fortsätta till alla de industrier, som på grund av konjunkturkänslighet kunna tänkas komma att utan sitt eget förvållande förorsaka dylika olyckor för kommunerna.

Utskottet har också fäst avseende vid de skattetekniska svårigheter, som skulle vara förbundna med genomförande av en dylik malmaccis. Dessa skattetekniska svårigheter äro redovisade i kontrollstyrelsens yttrande och kunna naturligtvis övervinnas men äro dock i och för sig tillräckligt besvärliga för att ge anledning till en viss tveksamhet.

Utskottet har inte heller kunnat undgå att ta intryck av vad som påpekas både från de hörda ämbetsverken och från de i saken närmast intresserade industrierna, nämligen att en särskild beskattning av gruvdriften skulle komma att för det första verka mycket ojämnt på de olika gruvföretagen och för det andra på grund därav kunna medföra, att en del redan nu knappt brytningsvärda fyndigheter skulle komma att nedläggas eller icke börja bearbetas, vilket knappast skulle vara till fördel för de kommuner, inom vilka fyndigheterna äro belägna.

Överhuvud taget har jag nog, herr talman, det intrycket, att ehuru det problem, som motionären drar upp, utan ringaste tvivel hör till de samhällsfrågor, som äro värda det allmännas uppmärksamhet, man måste försöka komma till rätta med det på annat sätt än motionären föreslår. Jag ser då för min del inget bättre sätt än det, som statsmakterna tidigare ha tillämpat, nämligen att i förekommande fall lämna understöd för att bereda kommunerna och de en-

Om införande av en malmaccis m. m. (Forts.)

skilda medborgarna en lättnad under den svåra övergångstiden. Det förefaller mig vara ganska hopplöst att genom särskild beskattning av den ena eller den andra industrien skapa så pass stora fonder till kommunernas förfogande, att varje bekymmer i händelse av ett nedläggande av vederbörande industri är ur världen. De enskilda människorna och kommunerna få alltid söka utvägar till försörjning av de arbetslösa genom att efter omskolning bereda dem sysselsättning i annan industri. Den väg, som staten hittills har följt, nämligen att genom särskilda stödåtgärder uppehålla medborgarnas försörjningsförmåga och kommunernas möjlighet att existera under den tid, som denna omskolning och omläggning försiggår, tror jag också i framtiden kommer att bli den väg, som man huvudsakligen får gå.

Den väg, som herr Hage antydde, att kommunerna genom särskilt hög beskattning skulle skaffa sig fonder för ändamålet, är givetvis också möjlig att använda. Jag tror, att den rymmer rätt stora möjligheter. Redan med den nuvarande kommunala fondlagstiftningen har ju svårigheten knappast legat i att bilda allmänna fonder utan mera i att få använda dessa. Emellertid är ju frågan om den kommunala fonderingen nu föremål för en utredning, som avser att skapa lättare tillämpliga regler.

Jag har som sagt, herr talman, den uppfattningen, att, ehuru det problem, som motionären har aktualiserat, är mycket betydelsefullt, det inte kan lösas på det sätt, som motionären föreslår. Jag finner därför goda skäl tala för ett yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hage:** Herr talman! Som saken nu ligger till, tjänar det naturligtvis inte mycket till att längre diskutera den, men jag vill bara säga, att det dock framgår av motionen, att motionären har tänkt införande av en malmaccis *eller annan särskild beskattning*. Han har också tänkt sig ett annat alternativ än accisen för att reda upp den här saken. Det är ju ett känt förhållande, att en utskottsmajoritet har motionsrätt. Om det kunde anses, att denna motion inte gick tillräckligt långt och saken är så behjärtansvärd, som utskottet säger, så hade ju utskottet alltid haft möjlighet att gå in för en utredning om *alla* utvägar för att göra någonting åt den här saken. Det har ju upprepats här i dag från utskottets sida, att ett sammanstörtande kan drabba andra industrier och därmed andra kommuner än sådana, som äga gruvor. Men då är att märka, att vad det här särskilt gäller och som motionären särskilt har tänkt på, är det förhållandet, att det nu existerar en viss tendens inom gruvindustrien att rovbryta och att redan från början inrätta sig på att en viss gruva skall avverkas på tio, tjugo eller trettio år och sedan skall rörelsen läggas ned, varpå man flyttar till nästa ställe. Jag menar, att när tendensen är så klar och tydlig och man har så fullständigt klart för sig, att ett sammanstörtande kommer, kunde det vara rimligt, om staten hade någon anordning färdig att möta detta med. När det gäller andra industrier, vet man inte, hur det skall gå. Dessa industrier gå kanske bra eller dåligt. Men här vet man absolut, att förr eller senare kommer ett sammanstörtande för kommunen på grund av denna driftsform. Jag menar, att det är en omständighet, som särskilt bör beaktas.

Vidare sades här, att man i alla fall har fått till stånd vissa överenskommelser med respektive bolag — det är väl särskilt Bolidenbolaget som åsyftas — men jag har inte fullt klart för mig, om bolagets åtagande kommer att gälla för hela den fortsatta verksamheten. Så tror jag knappast blir fallet. För övrigt kan det bildas nya gruvbolag, som komma att idka rovdrift. Utvecklar sig denna tendens mer och mer, blir det inte blott ett bekymmer för människorna — de kunna möjligen flytta från kommunen, om de inte ha egna hem där — utan även ett bekymmer för kommunen och de stackare, som måste stanna kvar där.

Om införande av en malmaccis m. m. (Forts.)

Trots allt som här sagts tycker jag, att denna sak har sådan betydelse, att något borde göras. För övrigt är hela frågan om vad man skall göra för att hjälpa kommuner, som ha råkat ut för ett sammanbrott på grund av en industris nedläggande, så viktig, att man har anledning att ta upp den på ett eller annat sätt. Man har ju vidtagit vissa tillfälliga åtgärder, och det är mycket bra, att man har kunnat göra detta, men jag tycker, att om man någonstans har användning för ett slags beredskapslagstiftning, så är det sannerligen här.

Jag vet, att det inte finns några möjligheter att få igenom någonting, och därför skall jag inte begära ordet flera gånger. Men jag vill rädda min själ genom att alltjämt yrka bifall till motionen, som jag, liksom utskottet, tycker är beaktansvärd.

Herr **Bärg, Johan:** Herr talman! Jag tycker, att vad herr Hage här har anfört som motiv för att en eller annan åtgärd bör vidtas är fullt berättigat, och om det kan anses vara tid att bringa denna fråga inför ett forum, som har bemyndigande att behandla den i hela dess utsträckning, så bör detta ske.

Men herr Hage glömmer ju helt och hållet bort en sak. Herr Hages inlägg är, såvitt jag fattar det rätt, en allmän motivering för att man genom statliga åtgärder skall åstadkomma en sådan ordning, att de i motionen påtalade olägenheterna i görligaste grad elimineras. Vad utskottet har haft att göra är att ta ställning till sådana åtgärder i form av beskattning och ingenting annat. Jag tycker, att herr Hage själv inte är så förfärligt pigg på att rekommendera den väg, som motionen anger. Då man inom utskottet var på det klara med att man icke gärna kunde skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning angående införande av någon sorts beskattning för att tillgodose motionens syfte, så voro utskottets möjligheter uttömda, herr Hage. Det hjälper inte att skaka på huvudet. Hur många gånger har det inte inträffat här, att det varit fråga om skatteeftergifter för att främja vissa ändamål och att utskottet har avstyrkt detta utan att våga gå längre än att säga sig anse, att syftet bör tillgodoses på annat sätt. Inte ens frågan om kommunernas rätt till fondering har utskottet rätt att skriva om. Det är en fråga, som gäller kommunallagarna. Utskottets initiativ är begränsat till vissa rätt snäva områden. Om utskottet här hade skrivit så som det enligt herr Hages uppfattning borde ha gjort, skulle det ha blivit ungefär så här: Visserligen kan utskottet icke tillstyrka någon beskattningsform här, men utskottet vill skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om utredning för att på annat sätt tillgodose detta syfte. Den, som något känner till de regler, efter vilka vi leva, vet, att därtill har detta utskott ingalunda befogenhet. Därför kan jag inte finna annat än att utskottet har gett syftemålet det erkännande, som det förtjänar. Utskottet har sagt, att det är värt allt beaktande, och utskottet förutsätter, att jämväl i framtiden frågor av denna art uppmärksammas av statsmakterna. Jag vet inte, hur man överhuvud taget skulle kunna tillgodose de önskemål, som herr Hage har, då man icke anser sig böra skriva om beskattningsåtgärder.

Under sådana förhållanden tror jag, att man får låta sig nöja med vad som nu föreligger och framdeles bringa frågan inför statsmakterna på ett sätt, som ger vidare möjligheter att behandla och skärskåda detta problem.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels vaktmästaren vid Uppsala universitet A. H. Gelins pensionsförmåner, dels ock pension åt driftledaren vid statens järnvägars biltrafikrörelse V. A. Karlssons efterlevande;

nr 36, i anledning av väckta motioner om införande av pensionsrätt för vissa förutvarande landstormsofficerare; samt

nr 37, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls,

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1945/46 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 7, 10 och 11 kap. vattenlagen;

nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 3 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. dyrtidstillägg åt vissa livräntetagare m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckt motion angående dyrtids- och kristillägg åt personer, som uppbära livränta enligt lagen angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 4, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade fröken *Andersson* hemställt, att riksdagen måtte besluta om åtgärder för att bereda kungl. järnvägsstyrelsen rätt att till personer, som för närvarande uppbure livränta enligt 1886 års lag angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift, bevilja dyrtids- och kristillägg.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville

dels bemyndiga järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars trafikmedel i enlighet med grunder som Kungl. Maj:t fastställde utbetala dyrtidskompensation åt personer, som uppbure livräntor från staten enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift,

Ang. dyrtidstillägg åt vissa livräntetagare m. m. (Forts.)

dels ock föranstalta om utredning angående beredande av sådan kompensation åt personer, som på annan grund uppbure livräntor såsom skadestånd från staten, samt vidtaga av utredningen påkallade åtgärder.

Reservation hade anmälts av herrar *Norman* och *Olof Carlsson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Norman**: Herr talman! Andra lagutskottet har beträffande den föreliggande motionen i viss mån befunnit sig i ett konstitutionellt dilemma. Motionens yrkande gäller vissa personer, som uppbära livränta enligt en särskild lag, och det förefaller således naturligt att ärendet skulle behandlas av lagutskott. När vi hade den förberedande handläggningen av denna motion jämte samtliga övriga motioner, som remitterats till utskottet, kommo vi emellertid underfund med att den närmast hörde till ett annat utskotts behörighetsområde, men det var då för sent att vidtaga de åtgärder, som äro föreskrivna för att kammaren skulle få tillfälle att pröva, huruvida motionen lämpligen borde remitteras till annat utskott, och vi hade därför intet annat att göra än att försöka klara av detta ärende.

Vi blevo därvid ganska snart på det klara med att även andra livräntetagare än de som motionären åsyftar böra komma i åtanke och bringas hjälp av detta slag. Jag har närmast ansett, att andra lagutskottets utlåtande borde ha blivit en rekommendation av en utredning beträffande hela detta spörsmål. Utskottets majoritet har låtit sitt goda hjärta tala och yrkar, såsom kammarledamöterna finna, att riksdagen skall göra ett uttalande, som ger Kungl. Maj:t möjlighet att utan ytterligare prövning från riksdagens sida lämna de i motionen åsyftade personerna den hjälp och det stöd, som det finns starka billighetsskäl för att de skola erhålla.

Min reservation innebär inte, att jag har någonting att invända mot själva saken. Jag är således överens med utskottet om att starka billighetsskäl tala för att både de personer som motionen berör och andra, som staten är skadeståndsskyldig till enligt andra bestämmelser, få den hjälp som ett dyrtids- och kristillägg kan innebära och som de i många fall alldeles säkert behöva. Jag tycker dock att utskottet — även om det inte kan sägas ha gått för långt vid begagnandet av sin initiativrätt, när det begärt en vidgad utredning om detta spörsmål — utsträckt sin befogenhet väl långt, då det i sitt yrkande föreslagit en åtgärd, som det enligt min uppfattning närmast ankommer på statsutskottet att i första hand pröva. Här föreslås nämligen, att Kungl. Maj:t skall få bestämma de grunder, efter vilka hjälpen skall utgå. Det vanliga och det riktigaste är väl emellertid, skulle jag tro, att riksdagen först prövar grunderna och sedan ger Kungl. Maj:t en fullmakt att handla efter dessa av riksdagen prövade grunder.

Nu är detta ingen fråga av större ekonomisk räckvidd, och då det säkerligen är mycket välbehövligt att denna hjälp ges, har jag icke velat yrka någonting annat än vad utskottet kommit till. Jag har här endast velat deklarera, att min reservation innebär, att jag inom utskottet intagit den ståndpunkten att utskottet bort nöja sig med att förorda en utredning beträffande hela detta spörsmål.

Jag har, som sagt, herr talman, i detta sammanhang intet yrkande.

I detta anförande instämde herr *Carlsson, Olof*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 13 och 14 §§ lagen den 6 juni 1941 (nr 334) om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., dels ock en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion angående anordnande av obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom vid lantmannaskolor, lantbruksskolor, lanthushållsskolor och folkhögskolor.

I en inom andra kamaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 427, av herr *Andersson* i Dunker m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning angående behovet, kostnaderna och sättet för anordnande av obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom vid lantmannaskolor, lantbruksskolor, lanthushållsskolor och folkhögskolor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att motionen II: 427, i den mån den icke kunde anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Ström:** Herr talman! Här föreligger den första av fyra motioner i rad, som röra landsbygdens ungdom och arbetare, vilka motioner alla blivit av jordbruksutskottet avstyrkta, somliga under hänvisning till att det pågår utredning — säkerligen någon långt utdragen sådan, vars resultat kanske kommer att framläggas i ett annat århundrade — andra under hänvisning till att man inte finner de föreslagna åtgärderna gagneliga.

Det är ganska märkligt hur förändrade Sveriges bönder blivit och hur besynnerligt de uppträda i sitt eget utskott. Saker som inte ha annat än efemär betydelse tillstyrkas, i synnerhet när det är fråga om att det kan ge någon tillfällig penning. Materialismen har fått en väldig utbredning bland en hel del av våra lagstiftare, som äro bonderepresentanter. Men när det kommer verkligt betydelsefulla förslag, som gå på djupet, går man ofta emot dem. Herr Näslund och många andra representanter här för bönderna, som väckt betydelsefulla motioner, ha mer än en gång fått pröva på detta.

Här föreligga nu några enligt mitt förmenande alldeles utomordentligt viktiga motioner, och med herr talmannens begivande kanske jag — för att inte behöva begära ordet vid mer än ett tillfälle — kan få beröra även ett par av dem som behandlas i följande utskottsutlåtanden.

I den första motionen föreslås anordnande av obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom vid lantmannaskolor, lantbruksskolor, lanthushållsskolor och folkhögskolor. Kan en sådan åtgärd vara någonting annat än något synnerligen nyttigt och för landet och för jordbruket i allra högsta grad gagneligt? Motionerna om inrättande av bonde- och småbrukarskolor avstyrker utskottet med en så absurd motivering, som att det skulle vara att åstadkomma klasskillnader inom jordbrukarungdomen. Det är förfärligt vad klassynpunkterna, som vi trodde demokratien skulle avskaffa, ständigt och jämt sticka upp sina drakhuvuden. Alla de orättvisor som existerat i dessa avseenden har ju demokratien haft möjlighet att undanröja just genom sådana åtgärder som här föreslås, ty kunskap avskaffar i mycket stor utsträckning klassgränserna. Detta att det skulle bli en obligatorisk undervisning och inte bara en frivillig komme att medföra, att även de fattiga böndernas unga söner och döttrar finge vara med och inte bara de förmögnares, ty med den tänkta reformen blir

Om obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom. (Forts.)

det det allmännas plikt och skyldighet att ekonomiskt bistäcka dessa fattiga. Den obligatoriska undervisningen måste bli en väg till klasskillnadernas utjämnande. Det är alltså motsatsen till vad utskottet här säger. Om man vill åstadkomma någonting för landsbygdens ungdom, skall man just gå denna väg. Det skulle få en stor betydelse för hela vårt lands kultur, om vi kunde få en obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom i våra folkhögskolor! Det är någonting helt annat än att bara lita till att de som ha råd gå i dessa skolor jämte en och annan fattig, som får stipendium — vi veta hur förfärligt snåla vi äro med stipendier när det gäller landsbygden och dess befolkning. Kunna vi införa en sådan obligatorisk undervisning, ha vi kommit in på en väg, som skulle kunna leda till verkligt effektiva resultat. Men jordbruksutskottet, som man tycker borde övervaka dessa intressen, går emot förslaget. Jag tycker det är mycket ledsamt, att utskottet har en så obetydlig och kort motivering för ett avstyrkande av så goda uppslag.

Herr talman! Vad nu sagts gäller även frågan om inrättande av bonde- och småbrukarskolor. Varför, mina herrar, skulle man inte kunna pröva denna väg? Detta är ju någonting som rör själva hjärtat i vår landsbygds framtid. De som väckt dessa motioner äro ju bonderepresentanter, som säkerligen väl känna till förhållandena. På samma sätt har man avstyrkt förslaget om kurser i byggnadssnickeri och smidesarbete för jordbrukare och andra landsbygdens yrkesmän, varom väckts två motioner. Utskottet hänvisar till att det pågår utredningar om denna sak. Skulle utskottet emellertid inte här i stället för endast ett enkelt och kortfattat avvisande ha kunnat understryka vikten av åtgärder i denna riktning för att dels påskynda utredningens arbete och dels få frågan ställd i en belysning, som vore av pådrivande natur för utredningen och dess män? Jag vill inte säga, att man inte skulle ha kunnat peka på denna utredning, men jag tycker, att motiveringen är alldeles för dålig, alldeles för tam och alldeles för nonchalant, när det gäller motioner av så stor betydelse. Då säger man, att riksdagen redan skrivit om detta. Ja, det är riktigt, men vi veta av erfarenhet hur många skrivelser, som riksdagen beslutat, som dels icke föranlett något åtgörande, dels icke handlagts med den skyndsamhet, som hade varit erforderlig.

Jag följer, fastän jag är representant för Stockholm, med ett utomordentligt intresse J. U. F:s verksamhet, och jag anser, att denna jordbrukarnas ungdomsförbunds verksamhet är någonting så storstilat, att det kan inspirera även en gammal representant på stockholmsbänken för jordbruket och vad därmed sammanhänger. Jag tror, att vi böra taga oss an jordbrukarungdomen; det finns olika grupper av sådan ungdom. Vi böra göra allt, som kan åstadkomma en verklig entusiasm för jordbruket och dess olika verksamhetsgrenar. Det kan bland annat ske genom anslag till jordbrukarnas ungdomsorganisationer. Det förvånar mig, att inte jordbrukarrepresentanterna begärt mycket stora anslag exempelvis till J. U. F. Jag har förgäves varje år letat efter motioner från den samlade jordbrukarrepresentationen i riksdagen, som begärde ordentlig hjälp till denna storartade verksamhet. En av vägarna till att jämsides med denna verksamhet åstadkomma intresse för vårt lands jordbruk — som trots att Sverige är på väg att bli ett övervägande industriland i alla fall är och måste förbli en av våra allra främsta och viktigaste näringsgrenar och dessutom är någonting som kommer att hålla folkhälsan vid makt — är att åt jordbruket skapa en verklig, fullt berättigad strålglans. Ty det är jordbruket värt. Det vinner man inte genom att bara votera anslag till alla möjliga materiella värden på området. Jämsides med beviljandet av de summor, som erfordras för praktiska och materiella behov, måste det skapas en levande ideell känsla hos hela folket för jordbruket och för dess binäringar. Därför äro alla sådana

Om obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom. (Forts.)

förslag som de föreliggande att hälsa med den allra största tillfredsställelse, och jag beklagar, herr talman, att inte utskottet i en mera positiv anda och med större uppmärksamhet ägnat sitt intresse åt dessa motioner. Dessa fyra motioner anser jag vara några av de allra viktigaste motioner, som väckts vid årets riksdag på detta område.

Herr **Näslund:** Herr talman! Det var fruktansvärda förebråelser den föregående ärade talaren riktade mot jordbrukets representanter i utskottet. Jag finner inte anledning att i någon större utsträckning ingå på svaromål beträffande dessa. Herr Ström började sitt anförande med att konstatera, att bönderna och böndernas representanter numera undergått en förvandling och blivit så materialistiska att de knappast intresserade sig för någonting annat än att votera pengar, och det kunde inte räcka, utan man var tvungen att skapa ideella förutsättningar för att människorna skola ägna sig åt jordbruk och vad därtill hörer. Jag ber att helt blygsamt få uttala en liten stilla undran, om inte även herr Ström har undergått en inte obetydlig förändring, men i motsatt riktning. Han har tydligen helt och hållet kommit över i idéernas värld, och där är det vackert och trevligt och roligt. Jag är inte alls främmande för de känslostämningarna, men det är tyvärr på det sättet, att man inte bara lever på idealism och ideella känslor; det måste nog även vara ett reellt ekonomiskt underlag för vår tillvaro och livsföring.

Jag skall efter denna korta inledning endast be att få fästa uppmärksamheten på att när de hörda myndigheterna avstyrkt den föreliggande motionen, är det inte på grund av att undervisning för landsbygdens ungdom är obehövlig — den behöver tvärtom utvidgas i ännu större utsträckning — utan man vänder sig endast mot den obligatoriska undervisningen. Jag tror i olikhet mot herr Ström, att vi skulle komma ett gott stycke på väg emot det mål, som både herr Ström och jag och även jordbruksutskottet eftersträva, nämligen förbättrade undervisningsmöjligheter för landsbygdens ungdom, om vi endast finge undervisningsanstalternas antal ökat i sådan utsträckning, att inte elever, som sökt in vid dylika skolor, skola behöva avvisas på grund av platsbrist. Låt oss först komma överens om, herr Ström, att vi skola hjälpas åt att votera fram tillräckligt med pengar till att bygga ut undervisningsanstalterna så att de kunna taga emot den ungdom, som anmäler sig. När vi på detta sätt tagit hand om all den landsbygdsungdom, som frivilligt vill utbilda sig, kunna vi börja diskutera ett tvångsförfarande — en obligatorisk undervisning, men så länge vi på grund av brist på medel inte kunna bygga tillräckligt med undervisningsanstalter och även måste vara synnerligen återhållsamma i fråga om stipendier, kunna vi inte diskutera denna fråga. Tillströmningen till dessa skolor är redan, som herr Ström kan se av utskottets redovisning på s. 7 i utlåtandet, så stor, att hundratals inträdessökande årligen måste avvisas. Vi skulle således vara ett gott stycke på väg mot målet, om vi kunde sörja för att det bleve tillräckliga anslag för utbyggnad av skolorna och även höjda stipendier.

Jag skall, herr talman, inte närmare utveckla dessa synpunkter, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ström:** Herr talman! Jag vill endast säga till min ärade vän herr Näslund, att jag har den uppfattningen, att om vi genomföra en obligatorisk undervisning ankommer det på staten att skapa lokaler för undervisningen. Då vi för hundra år sedan genomförde den obligatoriska folkskoleundervisningen — icke utan motstånd — kom man dock inte med detta argument, att det inte fanns lokaler och att man därför måste gå fram på frivillighetens väg. Nej, man genomförde principen om obligatorisk undervisning, och så måste stat och

Om obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom. (Forts.)

kommuner bygga skolor. Det är den vägen man bör gå, ty annars anslår riksdagen bara medel till mindre nyttiga ting än dessa. Här har riksdagen beviljat många miljoner kronor för en sådan byggnad som det nya kanslihuset, som var fullkomligt onödig och som vi när kriget är slut och allt återgår till normala förhållanden inte komma att ha något oundgängligt bruk för, om vi verkligen vilja vara sparsamma i förvaltningen i fråga om kommissioner, tjänstemän och byråkrati. Men riksdagen beviljar inte pengar till absolut nödvändiga skolor såväl på landsbygden som i städerna. Det är ofattbart att herr Näslund kan stiga upp och säga, att det inte finns pengar. Så som vi slösat med pengar när det gällt ämbetsbyggnader av alla de slag under dessa fem, sex år, är det sannerligen inte möjligt annat än att vi också ha råd att bygga skolor både i städer och på landsbygd. — Detta argument kan således icke vara något skäl varför man inte skulle kunna gå med på motionens yrkande.

Jag framställer emellertid, herr talman, här icke något yrkande, ty om motionärerna själva ansett sig kunna vara nöjda med det lilla de fått och om utskottet, som representerar jordbruket, också nöjer sig med att man avspisar sådana sunda och förnuftiga tankar som dessa med att hänvisa till utredningar som pågå, kan man ju inte gärna gå emot utskottet. Man får bara hoppas, att utskottet till en annan gång, om liknande motioner väckas, skall ha kommit på andra och bättre tankar. I det hoppet får man leva, och jag tror, att denna fråga är så betydelsefull, att den kommer igen i form av nya framställningar, vilka jag vill hoppas jordbruksutskottet då tillmötesgår.

Herr **Tjällgren:** Herr talman! Vice ordföranden på jordbruksutskottets andra avdelning har ju redan i huvudsak framlagt de skäl, som för utskottet varit avgörande vid dess ställningstagande till den föreliggande motionen, men jag har i alla fall begärt ordet för att göra ett litet tillägg till vad herr Näslund anfört.

Jag vill då först säga till herr Ström, att ingen skulle önska mer än jag, att det bleve möjligt för all den ungdom, som ämnar ge sig in på jordbrukets arbetsfält, såväl den manliga som den kvinnliga, att få gå igenom lantmanna- respektive lanthushållsskola, men det möter praktiska svårigheter att så att säga på lagstiftningens väg införa ett tvång i detta avseende. Jag tror icke det vore lyckligt, och jag tror inte heller, att denna ungdom ute i bygderna skulle tacka oss för en sådan tvångslagstiftning.

Jag vill sedan påpeka, att utskottet remitterat denna motion till lantbruksstyrelsen, som inte ansett skäl föreligga att igångsätta den utredning, som är föreslagen i motionen. Vidare har även skolöverstyrelsen avstyrkt motionen, likaså överstyrelsen för yrkesutbildning och Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund.

Jag tycker det är glädjande, att herr Ström numera — åtminstone har han visat det under denna riksdag — är så varmt intresserad för jordbruksfrågor och därmed sammanhängande spörsmål, men jag skulle nog önska, att herr Ström, när han framlägger sina synpunkter i dylika frågor, inte vore så verklighetsfrämmande som han ändå tycks vara på dessa områden. Jag tror nämligen inte, som jag nyss antydde, att det skulle vara lyckligt att införa en tvångsbestämmelse för landsbygdsungdomen att genomgå dessa skolor. Det är ju möjligt, att vi jordbrukare blivit litet besynnerliga på den sista tiden, såsom herr Ström ansåg, men jag vill ifrågasätta, om det inte finns även andra personer, som blivit något förändrade på den allra sista tiden.

Herr **Ström:** Herr talman! Jag vill inte alls förneka, att jag ej är så insatt i dessa saker som jag skulle önska, men jag stödjer mig här delvis på uppfatt-

Om obligatorisk undervisning för landsbygdens ungdom. (Forts.)

ningen hos de framstående lantbrukare i denna riksdag, som väckt den motion, varmed vi nu närmast sysselsätta oss, nämligen herr Andersson i Dunker m. fl. Man måste medge att de lantbrukare, som stå för motionen, äro gamla erfarna män, och jag antar att herr Tjällgren icke om dessa sina yrkesbröder vill säga, att de ej begripa ett dugg av vad de skriva om och äro alldeles okunniga i dessa stycken. Skulle motioner och förslag från bonderepresentanternas sida verkligen ha så dåligt underlag, som herr Tjällgren här tydligen vill göra gällande, vore det ju anledning för kamrarna att i regel ställa sig mycket tveksamma gent emot dem.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Om inrättande av bonde- och småbrukarskolor.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om inrättande av bonde- och småbrukarskolor.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 20 av herr *Andersson, Alfred,* och herr *Hallagård* samt II: 24 av herr *Gustafsson* i Lekåsa m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning om att

dels 1 och 3 §§ stadgan den 21 juni 1940 (nr 724) för statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter måtte få nedan angivna lydelse:

1 §.

De lantbruksundervisningsanstalter, som avses i denna stadga, äro med statsmedel understödda lantmannaskolor, bonde- och småbrukarskolor, lantbruksskolor och lanthushållsskolor.

— —

3 §.

Bonde- och småbrukarskola har att meddela kunskap i grunderna för lanthushållningens utövande särskilt med hänsyn tagen till förhållandena vid medelstora och mindre brukningsdelar. Den skall ävenledes utöver vad om lantmannaskolor i 7 § sägs meddela undervisning i historia, litteratur, geografi och nationalekonomi samt i sång och gymnastik. Timantalet för de olika läroämnena skall fördelas så, att mesta tiden anslås till undervisning i lantbruksämnen, så att skolans karaktär av huvudsakligen yrkesskola upprätthålles.

Vid en sådan skola skall hållas en vinterkurs om minst 125 arbetsdagar samt, om så lämpligen kan ske, en fortsättningskurs om minst 110 arbetsdagar. Varje elev bör erhålla omkring 7 timmars teoretisk undervisning dagligen.

För bonde- och småbrukarskola skall i övrigt gälla vad i Kungl. Maj:ts kungörelse nr 724 av den 26 juli 1940 samt i nr 807 av år 1942 stadgas angående lantmannaskolor och statsbidrag till sådan skola.

dels ock 1 § kungörelsen den 5 september 1942 (nr 807) angående statsbidrag till lantbruksundervisningsanstalter m. m. måtte erhålla följande lydelse:

Till lantmannaskola, bonde- och småbrukarskola, lantbruksskola — — — o. s. v. — — — driftkostnader.

Till bonde- och småbrukarskola skall utgå statsbidrag till lärarlöner, driftbidrag, elevstipendier, anskaffande av byggnader och skoljordbruk m. m. efter samma grunder som till lantmannaskola.

Om inrättande av bonde- och småbrukarskolor. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 20 och II: 24 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herr *Alfred Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Andersson, Alfred:** Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag fogat en blank reservation, detta givetvis i anledning av det negativa ställningstagande från utskottets sida, som här föreligger. Den fråga, det nu gäller, förtjänar enligt min mening en bättre behandling än den, utskottet i detta utlåtande kostat på densamma. Jag skall gärna medge, att motionen kunde ha sett ut på ett annat sätt och varit mera klarläggande och uttömmande. Trots ärendets läge skall jag därför tillåta mig att här i kammaren med några få ord utveckla min syn på frågan och hur jag tänkt mig denna skolform.

Detta ärende har varit remitterat till lantbruksstyrelsen och till Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund. Dessa båda instanser ha avstyrkt motionen under motivering att något behov av en skolform som den ifrågasatta ej föreligger, men samtidigt ha de mycket starkt understrukit önskemålet om utökning av de nuvarande lantbruksskolorna och förmenat att detta, om det en gång sker, skulle vara till fyllest.

Jag har en annan mening härvidlag. Jag tror att det i en ganska snar framtid skall visa sig, såvida statsmakterna också i fortsättningen ådagalägga sitt intresse för landsbygdens ungdom genom ökade stipendier, att de nuvarande skolorna icke komma att räcka till, även om man utbygger dem. Det är för närvarande bara en mycket liten procent av landsbygdens ungdom, som kan bli i tillfälle att besöka dessa läroanstalter. Därför menar jag — och säkerligen också mina medmotionärer, trots att motionen ej säger ut det — att man åtminstone som ett försök borde bygga upp en och annan skola av den typ, som vi här ha pekat på.

Jag tror att den skulle få en mycket stor uppgift att fylla inom den lägre lantbruksundervisningen. Jag förutsätter nämligen att vid dessa skolor skulle finnas ett skoljordbruk av den storleksordning och bärighet, som vi numera allmänt gå in för att skapa fram, nämligen familjejordbruk. Det viktigaste i undervisningen vid dessa skolor borde enligt min mening vara den rent praktiska sidan. Vid dessa skoljordbruk gäller det att lägga undervisningen på sådant sätt, att föreståndare och lärare skola kunna säga till de elever, som gå ut därifrån, ungefär så: »När ni en gång själva få ett jordbruk och den ekonomiska sidan vid starten inte är alltför usel, ha ni alldeles säkert goda förutsättningar att lyckas, om ni sköta era jordbruk så som ni ha fått lära här på skolan.»

Jag önskar alltså, att undervisningen vid dessa skoljordbruk skall ske efter sådana principer, att jordbruken bli ekonomiskt bäriga. Här har det brustit, och brister nog fortfarande, vid våra nuvarande lantbruksskolor. Jag har i varje fall varit i tillfälle att beträffande en skola kunna konstatera, att det gjorts missgrepp av sådant slag att eleverna i viss mån blivit lurade. När de gingo ut från denna skola trodde de sig nämligen kunna sköta sina egna lantbruk efter de teoretiska linjer, som där uppdragits, men det visade sig att den saken inte gick, utan tre eller fyra av dem blevo konkursmässiga. De voro ändå inte misslyckade, ty av dem blev det sedermera utmärkt goda vägarbetare. Men det är ju inte sådana resultat vi syfta till med vår skolundervisning på lantbrukets område, utan meningen är givetvis att ge ungdomen en utbildning som kan bli till verklig nytta för framtiden.

Om inrättande av bonde- och småbrukarskolor. (Forts.)

Nu har ju frågan fallit, men jag förmodar, att den fallit framåt. Utan tvivel kommer den ganska snart igen, ty den är av stor betydelse. En motion får då kanske, om det skall bli en sådan, läggas upp på ett annat sätt än denna, för att man skall kunna vinna jordbruksutskottet för en mera positiv inställning än som här har kommit till synes.

Till slut måste jag säga ett par ord om ett uttalande, som gjorts av agronom- och lantbrukslärareförbundet och som enligt min mening är fullständigt omotiverat. Man har nämligen sagt att en skoltyp som den, motionärerna yrkat på, skulle åstadkomma en klassskillnad bland landsbygdens ungdom. Detta är ju ett antagande, som är fullständigt omotiverat, och det kan icke bli någonting annat. Jag tror att man skulle ha gjort både landsbygdens ungdom och den sak, det här gäller, en större tjänst med att inte ha sagt detta.

Med dessa ord, herr talman, har jag i korthet velat belysa min inställning till denna fråga. Jag har intet yrkande.

Herr **Näslund:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion angående anordnande av kurser i byggnadssnickeri och smidesarbeten för jordbrukare;

nr 41, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för tillgodoseende av jordbrukets behov av yrkesmän;

nr 42, i anledning av väckt motion angående revision av gällande jaktlag och jaktstadga;

nr 43, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att bereda ersättning till ägare av tamdjur för skador, som förorsakats av varg och järv;

nr 44, i anledning av väckt motion angående utredning om förekommande älgskador å växande skog m. m.;

nr 45, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i jaktstadgan m. m.;

nr 46, i anledning av väckta motioner angående utredning av fiskerinäringens efterkrigsproblem m. m.; samt

nr 47, i anledning av väckt motion angående ändring i gällande bestämmelser om förvaltningen av statens arrendeegnahem.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om differentierade tillägg till grundförbättringsbidrag m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckt motion angående införande av differentierade tillägg till de statliga bidragen för grundförbättring.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 432, av herr *Pettersson* i Rosta m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning om införande av differentierade tillägg till de statliga bidragen för grundförbättring m. m., som kunde vara av betydelse för komplettering av ofullständiga jordbruk, varigenom småbrukarnas möjligheter att komplettera sina jordbruk skulle verksamt främjas.

Om differentierade tillägg till grundförbättringsbidrag m. m. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Enligt vad som framgår av utredningen i ärendet är frågan om vilka riktlinjer den statliga jordbrukspolitiken i fortsättningen skall följa samt det därmed sammanhängande problemet om vad som bör vidtagas för att förvandla de nuvarande ofullständiga jordbruken till ekonomiskt bärkraftiga brukningsenheter föremål för överväganden inom 1942 års jordbrukskommitté. Innan förslag i dessa avseenden framlagts av kommittén, synes icke lämpligt att vidtaga sådana åtgärder som föreslås i motionen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet, att motionen II: 432 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr **Nilsson, Bror:** Herr talman! Då den motion, som jordbruksutskottet i förevarande utlåtande föreslår icke må föranleda någon riksdagens åtgärd, är av ett mycket stort allmänt intresse, skall jag be att nu få säga några ord och även att få göra ett yrkande.

Motionärernas avsikt med denna motion torde främst vara den att fästa statsmakternas uppmärksamhet på att det förefinnes möjlighet att komplettera de ofullständiga jordbruken genom att utöka dessa jordbruk inom de egna gränserna. Vi ha ju som bekant ända sedan slutet av 1920-talet årligen beviljat understöd till sådan komplettering, och denna stödform har visat sig vara utomordentligt lämplig. Denna sak ligger mig särskilt varmt om hjärtat, därför att jag i nära 20 år arbetat på just detta område. Inom det hushållningssällskap, i vars tjänst jag varit, har bedrivits en intensiv sådan kompletteringsverksamhet, och så har skett även inom andra hushållningssällskap här i riket.

Från alla håll och kanter talar man nu om komplettering av de ofullständiga jordbruken. Utan minsta tvivel är detta också ett stort problem. Men att döma av olika tecken, t. ex. uttalanden från ledamöter av 1942 års jordbrukskommitté, vill man ej tillmäta möjligheten till komplettering av jordbruken inom de befintliga gränserna den betydelse, som den onekligen har. Ty om man ville inse och vore överens om betydelsen av denna verksamhet, skulle naturligtvis den första konsekvensen därav vara, att man kraftigt understödde den. Men det gör man inte.

Just detta säges också av lantbruksstyrelsen i dess yttrande över den förevarande motionen. Det heter där:

»Lantbruksstyrelsen vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att medelstillgången för ifrågavarande förbättringsarbeten redan med nuvarande grunder är otillräcklig. Därigenom komma många bidragstagare icke i åtnjutande ens av den bidragsprocent, som enligt gällande bestämmelser skulle kunna utgå, om medel funnes att tillgå. Innan bidragsvillkoren differentieras, synes därför mera angeläget, att medelsanvisningen höjes till att motsvara de med tillämpning av nuvarande bidragsgrunder erforderliga bidragsbeloppen.»

Detta kan ju inte förnekas, utan är sant och riktigt. Och jag vill gärna säga att den differentiering av bidragen, som i motionen föreslås, inte för mig är det allra viktigaste. Men motionärerna önska och föreslå ju också en utredning av dessa grundförbättringars betydelse i allmänhet för kompletteringen av ofullständiga jordbruk, och det är sålunda inte bara differentieringen av bidragen som för dem utgör föremål för uppmärksamhet.

Den föreslagna differentieringen innebär, att småbrukaren skulle få en högre bidragsprocent än brukare av större enheter. Med en åkerareal av upp till 5 hektar skulle bidragsprocenten enligt motionen vara 80, med en areal av mellan 5 och 10 hektar 70 och med mellan 10 och 15 hektar 60.

Om differentierade tillägg till grundförbättringsbidrag m. m. (Forts.)

Men även om man ginge in för en sådan differentiering, skulle en allmän översyn av bestämmelserna för dessa bidrags utgående behövas. I dessa bestämmelser stadgas nämligen ej blott en viss högsta bidragsprocent, utan också en maximikostnad, varöver bidrag icke få beviljas, och denna gräns är överlag ganska lågt satt, i all synnerhet om man tar hänsyn till nuvarande arbetskostnader och penningvärde. Det var vid 1939 års riksdag maximibeloppen fastställdes. Maximikostnaden för odling är t. ex. 400 kronor per hektar, och vi förstå nog litet var, som känna till arbetskostnader och den arbetsprestation det innebär att odla, att man inte kommer långt med en summa av 400 kronor per hektar, även om det gäller jämförelsevis lättodlad mark. Under alla dessa år har man därför icke nått upp till den tillåtna bidragsprocenten; maximikostnaden har blivit bestämmande för bidragets storlek. Därtill kommer, att medelstillgången varit för knapp, så att dessa regler ändå ej haft någon egentlig betydelse. Men om man i något särskilt ömmande fall velat ge så mycket som varit möjligt, har man icke kunnat komma utöver detta maximibelopp av 400 kronor per hektar. För närvarande blir detta i stort sett icke mer än halva kostnaden. Detta maximibelopp borde alltså höjas.

I fråga om stenröjning är maximibeloppet satt till 350 kronor per hektar, dock utgörande högst 60 procent av kostnaden. Gäller det en stenbunden åker, kommer man inte heller långt med 350 kronor i bidrag per hektar. Det beloppet är för lågt satt. Likadant är det i fråga om betesförbättringsbidraget, som är maximerat till 250 kronor per hektar. Det motsvarar inte på något sätt den nuvarande kostnaden för att iordningställa ett hektar betesmark eller förvandla ett hektar hag- eller skogsmark till kulturbete.

Dessa bestämmelser behöva alltså överses, och det vore därför lämpligt med en utredning av alla de omständigheter, som äro förknippade med bidragsgivningen. Detta syfta också motionärerna på sätt och vis till att åstadkomma.

Men så skulle jag kanske något beröra den invändning, vilken såsom vi alla känna till reses häremot, i det att man anser, att vi inte behöva odla mera mark här i landet. Man konstaterar att det blir ett överskott på livsmedel i vårt land, och då är det som om allt intresse för denna kompletteringsverksamhet faller bort. Jag kan inte, och är inte heller beredd att nu gå in på hela detta frågekomplex, vartill vi säkerligen många gånger få anledning att återkomma. Jag kan bara säga att jag tror, att vi ännu har långt kvar innan vår livsmedelstillgång är så säkrad, att vi ej kunna eller böra följa det råd, som man i så många år har följt i Danmark och som formulerades av Dalgas, när de jylländska hedarna uppodlades: »Det är en stor gärning, en fosterländsk gärning, att få två strån att växa, där tidigare har växt ett.» Jag tror att vi ännu befinna oss i ett sådant läge, att det är önskvärt att få två strån att växa, där tidigare har växt ett, sålunda att få vår livsmedelsproduktion utökad.

Det hänger bara på om vi i fortsättningen vilja följa den regel, som vi nu några år varit tvingade att iakttaga, nämligen att för vår försörjning i huvudsak hålla oss till och utnyttja vad den svenska jorden kan ge oss. Om vi vilja följa den principen, är jag övertygad därom att här är rum för en betydligt utökad jordbruksproduktion. Vi behöva då icke säga nej till de män, som företräda något av det enligt min mening bästa i vårt folks tradition, nämligen de, som äro gripna av vad som skulle kunna kallas odlingsivern, de, som odla jord eller bryta sten av en inre kallelse — låt oss gärna kalla det för drift — och utan att i förväg kalkylera över vinstmöjligheterna eller om arbetet skall betala sig.

Jag har träffat otaligt många sådana män under min verksamhet, och det är för mig stora och sköna minnen. Jag kan aldrig tro, att det skulle förhålla sig

Om differentierade tillägg till grundförbättringsbidrag m. m. (Forts.)

så, att dessa män äro ute i fel ärende; ännu behöva vi odla mera jord till vår svenska folkstam och utöka vår kulturs vinningar. Jag tror inte på såsom en linje för vårt folks utveckling under den tid, som kommer, att vi skola kalla tillbaka dem, som bo i vår kulturs utkanter, för att komma in i centrum och där leva ett bekvämare liv. Jag tror att vi skola vara tacksamma för att ute i periferien ha dessa män och kvinnor, som bryta mark och odla jord och äta sitt bröd i sitt anletes svett och som bo, där kanske större delen av vårt folk icke längre vill bo, och nöja sig med villkor, som huvudparten av vårt folk icke i nuvarade tid vill godtaga. Jag tror inte vi ha anledning att ropa på dem och kalla dem tillbaka. Låt dem i stället hållas, och låt dem utföra sin gärning.

Och låt oss understödja dem i den mån vi kunna. Vi behöva icke låta dessa människor arbeta under samma förhållanden som våra fäder, som voro nödsakade att odla jord för att kunna leva och som icke hade andra bakom sig, som kunde ge dem understöd. Vi kunna ge vårt stöd åt dem, som alltjämt genom sitt arbete utvidga den odlade svenska jordens omfattning och utbreda vår kultur. Vi kunna säga till dem: »Fortsätt med ert mödosamma och tunga arbete. Ni få kanske inte själva betalt för det, medan ni leva, men ni öka det svenska rikets värde. Vi skola hjälpa er, så att ni få en slant för detta arbete.» Då skola vi inte heller vara alltför njugga med den slanten, utan ge den rikligt. Jag tror att detta vore en klok politik.

När det gäller dessa ofullständiga jordbruk, som de flesta av dessa brukningsdelar kallas, skola vi inte glömma det oerhörda värde som ligger i att byggnader i alla fall där finnas uppförda. Dessa voro kanske inte så dyra, när de en gång byggdes, men de ha stigit i värde allteftersom byggnadskostnaderna ökats. Ett sådant ställe är också ett hem med en kanske mångårig tradition; det finns en väg till hemmet och en bygd, i vilken detta hem är en del. Även om det ligger litet otillgängligt och kanhända avlägset, är det dock inlemmat i en bygd, som tar skada av att det hemmet kommer bort.

Det är möjligt att dessa hem komma att avfolkas, ty strömmen av unga därifrån är ju stor. Jag har en känsla av att det kanske inte blir möjligt att i framtiden hålla dessa många hem bebodda av odlare i full utsträckning. Men jag tror att det är mycket oklokt av oss och av statsmakterna att försöka positivt medverka till att dessa hem komma bort. I så stor utsträckning som det är möjligt böra vi i stället se till att dessa odlare kunna fortsätta att leva och verka och utöka sin åkerareal och därmed sina möjligheter att livnära sig på den plats, där de bo.

Denna komplettering av de ofullständiga jordbruken inom de gränser, dessa jordbruk nu ha, är enligt min mening — och jag tror att den uppfattningen delas av ganska många — en av kungsvägarna för att komma dessa människor till hjälp och avveckla det missförhållande, som vi kalla för ofullständiga jordbruk. Jag menar därför att vi i detta hänseende inte behöva vänta på 1942 års jordbruksutrednings betänkande. Riksdagen borde kunna säga ett ord till förmån för dessa människor och till fromma för denna verksamhet, som redan är gammal, eftersom den bedrivits ända sedan slutet av 1920-talet.

Hittills har verksamheten varit ganska obetydlig, men nu är tiden inne då vi kunna gå till en mera aktiv hjälp på området. Efterkrigstidens problem dyka upp, och dessa småjordbruk kunna vara en ofantligt nyttig reserv för riket, när småbrukarsönerna i stora skaror komma hem från beredskapen och kanske inte få arbete på annat håll. Då kunna de gå hemma och hjälpa far och mor, och då blir det kanske arbetskraft över för att förvandla en hage till kulturbete eller göra en åker stenfri och på olika sätt förbättra arronderingen. I sådana fall bör det finnas möjlighet att ge ett sådant understöd

Om differentierade tillägg till grundförbättringsbidrag m. m. (Forts.)
till dessa arbeten, att de unga männen kunna få åtminstone en liten timpenning, när de gå hemma och göra dessa arbeten. Det kan stunda sådana tider, att det blir lämpligt att ha en del unga män arbetande hemma på detta sätt vid sina föräldrars småbruk, och behovet kan komma på hastigt. Därför tycker jag, att vi på denna punkt inte skola invänta 1942 års jordbrukskommittés förslag, vilket vi säkerligen inte kunna få till behandling ens nästa års riksdag, utan vi skola nu fatta ett beslut. Jag skulle vara mycket glad, om jag finge min vän Ström med på detta. Han har nu talat om den entusiasm, som han hyser för jordbruket, och det skulle vara roligt, om han kunde gripas av samma entusiasm också för arbetena vid jordbruket och vara med om att nu fatta ett mera positivt beslut i denna fråga än jordbruksutskottet har föreslagit.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka på att utskottets såväl motivering som hemställan ändras, så att utskottets utlåtande får följande lydelse:

»Enligt vad som framgår av utredningen i ärendet är frågan om vilka riktlinjer den statliga jordbrukspolitiken i fortsättningen skall följa samt det därmed sammanhängande problemet om vad som bör vidtagas för att förvandla de nuvarande ofullständiga jordbruken till ekonomiskt bärkraftiga brukningsenheter i viss utsträckning föremål för överväganden inom 1942 års jordbrukskommitté. Då emellertid åtgärder av sådan art som i motionen beröras synas kunna vara av största betydelse för det svenska bondejordbrukets bevarande och utvecklande, synes en speciell undersökning av hithörande problem — genom 1942 års jordbrukskommitté eller på annat sätt — vara välmotiverad. Därvid synas i motionen framförda förslag böra beaktas.

I enlighet härmed får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motion II: 432 må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende åtgärder för bevarande och stärkande av ofullständiga jordbruk i anslutning till i motionen angivna synpunkter.»

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Jag tror inte det är nödvändigt att säga många ord med anledning av det innehållsrika och ur vissa synpunkter intressanta anförande, som min vän Bror Nilsson nyss har hållit. Han har ju pläderat för en utredning av de spörsmål, som motionären har framfört. Jag vill då hänvisa till ett yttrande som återges på s. 16 i utskottets utlåtande och som även herr Nilsson själv uppehöll sig vid. Motionen har remitterats till 1942 års jordbrukskommitté, och jag tar mig friheten att läsa upp några rader ur denna kommittés yttrande. Kommittén anför: »Frågan, vilka åtgärder, som böra vidtagas för att förvandla de nuvarande ofullständiga jordbruken till ekonomiskt bärkraftiga brukningsenheter, sammanhänger intimt med frågan, vilka riktlinjer den statliga jordbrukspolitiken i fortsättningen skall följa. Båda dessa frågor äro för närvarande under utredning inom jordbrukskommittén. Det synes icke lämpligt att man, innan statsmakterna tagit ställning till dessa frågor, skall vidtaga en så genomgripande förändring av de nu gällande reglerna om statliga bidrag till grundförbättring, som i motionen föreslagits.»

Det är ju en gammal god praxis här i riksdagen, att om en fråga är under utredning, så begär man inte ytterligare en utredning i samma fråga. Utskottet har följt denna praxis. Nu har herr Nilsson framställt ett yrkande om ändring av utskottets såväl motivering som hemställan, om jag fattade det rätt. Det är naturligtvis inte lätt att, när man hört ett längre yrkande läsas upp, på rak arm ta ställning till det, men jag förutsätter, att utskottets motivering och hemställan är det bästa som kammaren kan följa här, och jag ber att få yrka bifall till detta förslag.

Om differentierade tillägg till grundförbättringsbidrag m. m. (Forts.)

Herr **Linderot:** Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon diskussion om de synpunkter herr Nilsson anfört här. Det utåtriktade propagandatal, som han höll rörande idealtillvaron på ödebygdsjordbruken, vill jag inte gå in på. Jag har ingenting emot att man håller utåtriktade propagandatal i och för sig även här i kammaren. Men jordbruksutskottet har i detta stycke liksom i andra stycken här i dag hänvisat till 1942 års jordbrukskommitté och tröstat kammaren med att de ärenden, som nu föreligga i form av motioner, skola återkomma, när 1942 års jordbrukskommitté en gång blir färdig, och då detta är sista tillfället att yttra sig om dessa hänvisningar till nämnda kommitté, begärde jag ordet för att från talartribunen i kammaren rikta en vänlig hemställan till 1942 års jordbrukskommitté att skynda på med arbetet. Jag menar inte, att kommittén har ett lätt arbete och kan bli färdig i en handvändning, men jag anser, att vi nu snart äro i samma dilemma med jordbruksfrågorna som exempelvis med socialvårdsfrågorna — att allt som man vill ha fram hänskjutes till en arbetande kommitté. Hos denna hopas ärende på ärende, och slutligen får man väl tillsätta en utredning för att ta reda på vad tidigare tillsatta utredningar egentligen syssla med.

Jag hoppas alltså, att 1942 års jordbrukskommitté så snart som möjligt framlägger åtminstone de grundläggande riktlinjerna för den statliga jordbrukspolitiken. Såsom jag tidigare i dag i ett annat ärende har framfört, beror den söndersplittring av ärendena, som nu försiggår, på att det inte finns någon enhetlig plan för jordbrukspolitiken, och detta ideliga hänskjutande av nya spörsmål till jordbruksutredningen blir ett arbete i det tomma. Om inte jordbruksutredningen inom rimlig tid — inte inom flera år, som herr Bror Nilsson tycktes förutsätta såsom naturligt, utan inom åtminstone ett år — framlägger några riktlinjer, kommer det att vara till stor skada för jordbruksnäringens utveckling i vårt land. Var och en börjar ju märka, hurusom riksdagens egen handlingskraft alltmera förlamas, på grund av att allting skall hänskjutas till kommittéer.

Herr talman! Då jag tog ordet, ville jag bara rikta denna lilla admonition till jordbrukskommittén. Jag har i övrigt ingenting att invända mot utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Nilsson, Bror,* att kammaren skulle godkänna ett yttrande och förslag av följande lydelse:

»Enligt — — — (lika med utskottet) — — — brukningsenheter i viss utsträckning föremål för överväganden inom 1942 års jordbrukskommitté. Då emellertid åtgärder av sådan art som i motionen beröras synas kunna vara av största betydelse för det svenska bondejordbrukets bevarande och utvecklande, synes en speciell undersökning av hithörande problem — genom 1942 års jordbrukskommitté eller på annat sätt — vara välmotiverad. Därvid synas i motionen framförda förslag böra beaktas.

I enlighet härmed får utskottet hemställa, att riksdagen i anledning av motion II:432 må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende åtgärder för bevarande och stärkande av ofullständiga jordbruk i anslutning till i motionen angivna synpunkter.»

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande grunder för statsbidrag till enskilda skogsägare för skogsdikningar; och

nr 50, i anledning av väckt motion om avskrivning av viss statens fordran hos Storängsbäckens torrläggningsföretag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ökad social allmänbildning för kommunala förtroendemän m. fl.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om åtgärder för ökad social allmänbildning och upplysningsverksamhet för kommunala förtroendemän och tjänstemän.

I detta utlåtande hade utskottet, med föranledande av en inom första kammaren väckt motion, nr 22, av herr *Källman* m. fl., hemställt, att första kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande åtgärder för ökad social allmänbildning och upplysningsverksamhet för kommunala förtroendemän och tjänstemän.

Herr **Ström:** Herr talman! Detta ärende tillhör, liksom flera av dem som vi behandlat i dag, de viktigare av ärendena vid årets riksdag. Endast den som ser till det som ytligt är finner denna motion och detta utskottsutlåtande vara av mindre betydelse. Det är intressant att se, hur samtliga de sakkunniga instanser som yttrat sig ha understrukit vikten av denna frågas snara lösning. Jag skall citera några av de uttalanden som göras.

Sålunda säger Centralförbundet för socialt arbete bland annat: »Rörande formerna för täckande av bristerna stå flera möjligheter till buds. En förstärkning av folkhögskolans resurser i fråga om den socialpolitiska undervisningen har föreslagits i en gemensam skrivelse till Kungl. Maj:t från förbundet och Svenska folkhögskolans lärarförening. En annan utväg är anordnandet ute i kommunerna av socialpolitiska upplysningskonferenser.» Som herrarna veta, ha vi efter en viss strid fått igenom detta. Förbundet säger vidare, att lättillgängliga och lättkompletterade kommunala handböcker även äro att förorda. I likhet med motionärerna finner centralförbundet att frågan bör närmare utredas.

Svenska landstingsförbundet har bland annat framhållit, att vad som främst behöves är en allmän upplysningsverksamhet från statens sida för att göra svenska folket mera förtroget med samhällsmaskineriet och de produkter detta avsätter. Denna synpunkt är utomordentligt viktig.

Svenska landskommunernas förbund säger följande, som alla säkerligen kunna skriva under: »I sin verksamhet har förbundet icke kunnat undgå att lägga märke till det slappnande intresset för de samhälleliga angelägenheterna bland de kommunmedlemmar, som icke direkt deltaga i det kommunala arbetet. Samma omdöme torde kunna fällas om dem, som tillhöra den vidare kretsen av kommunala förtroendemän. En av anledningarna härtill torde vara den fortgående kompliceringen av den kommunala verksamheten.» Detta är något som alla kunnat iakttaga. Trots demokratiseringen av vårt samhälle har intresset hos folkets breda lager för kommunal och statlig verksamhet i stor utsträckning avtagit. Detta är ett mycket allvarligt samhällsfenomen. När till och med de kommunala förtroendemännen få ett sådant betyg av sina egna organ, måste vi söka finna grunden till detta allvarliga missförhållande i samhället.

Svenska stadsförbundet anser det angelägnast att söka åstadkomma en upplysningsverksamhet, som vänder sig till vidare kretsar än de kommunala förtroende- och tjänstemännen. Detta är alldeles riktigt. Förbundet tillägger: »I berörda avseende torde särskilt böra beaktas det förslag om en samhällsveten-

Om ökad social allmänbildning för kommunala förtroendemän m. fl. (Forts.)

skapligt orienterad tredje årskurs vid vissa folkhögskolor, som framställts av socialutbildningssakkunniga och som — — — upptagits i en proposition (nr 153) till årets riksdag.» Rörande möjligheterna i fråga om effektivare upplysning beträffande ändringar av lagar och författningar framhåller förbundet särskilt tanken på en utvidgning av konsulentverksamheten men framhåller det angelägna i att man håller fast vid upplysningssynpunkten och undviker att göra en utvidgad konsulentverksamhet till ett instrument för statlig övervakning och direktivgivning. Detta påpekande är synnerligen viktigt. Om nämligen denna reform huvudsakligen skulle mynna ut i att vi få flera ämbetsmän, som gå omkring och kontrollera allmänheten, blir resultatet, att intresset sjunker ned till nollpunkten, mina damer och herrar. Låt oss se till att vi få så få tjänstemän som möjligt — och intresset hos allmänheten kommer att stiga, ty då vaknar lusten till självverksamhet. Detta är en gammal erfarenhet. Om vi lasta allting på ämbetsmän, vill allmänheten själv inte göra något eller intressera sig för något, men om vi slippa en mängd av dessa ämbetsmän, så blir allmänheten intresserad och hugger själv i. Detta är något som vi måste komma ihåg.

Samverkande bildningsförbunden ha yttrat något, som vi böra taga mycket noga ad notam. Förbunden tillstyrka en utredning i enlighet med motionen men understryka önskvärdheten av att en mera omfattande upplysningsverksamhet på detta område för den stora allmänheten kommer till stånd. Härvidlag torde det, säga förbunden, framför allt vara bildningsorganisationerna som skulle kunna göra mera vägande insatser än hittills, om medel ställdes till deras disposition. Detta är alldeles riktigt. Svenska folkets självverksamhet håller på att avtyna, därför att vi fått en väldig byråkrati, som skall allting bestyra. Låt i stället svenska folket få mera levande självverksamhet. Låt oss skaffa lokaler, där svenska folket kan studera och ha sina sammankomster, låt oss skaffa medel till att avlöna vidsynta lärare, icke formalistiska byråkrater. Detta är mycket bättre än alla dessa konsulenter och kontrollanter och fogdar som man är så utomordentligt intresserad av att tillskapa på grund av den statsförgudning som allt mer gör sig gällande i vår tid. Jag vet faktiskt inte när detta någonsin skall taga slut fast man nyss sett hur det slutar.

Jag vill påpeka ytterligare ett par saker, herr talman, vilka icke berörts av motionären och icke heller av utskottet. Utskottet har ju eljest kommit med ett positivt förslag, som jag för min del är mycket tacksam för. Jag skulle vilja peka på en del förhållanden som jämte de redan berörda bidragit till det tillstånd, vari vi för närvarande enligt såväl utskottet och motionen som alla hörda organisationer befinna oss. Vad är det som bidragit till detta bedrövliga tillstånd? Jag har sökt taga reda på detta genom ett slags privat frågeverksamhet. Jag har frågat en hel del arbetare och arbeterskor och folk på gatan om just dessa förhållanden. Det skulle vara intressant om Gallupinstitutet ville utforma detta på en bredare basis. Jag skall redogöra för några av de svar jag fått av personer som här ha talat av egen erfarenhet. Det har sålunda för mig påpekats att det nutida industriella arbetets enformighet och växande robotnatur göra människorna så utslitna och slöa, att de icke orka med att sätta sig och studera ens Sveriges lagar och författningar. Det är endast en liten elit som rår med detta, och man måste därtill ha en mycket god hälsa. Många ha sagt att när de komma hem måste de genast störta sig i sina bäddar för att vila ut ett par timmar och få litet vederkvickelse. Människorna äro utsatta för alltför mycket jäkt, och de stå inte länge ut med en sådan forcering av arbetet. Man har vidare påpekat för mig, att åttatimmarslagen blivit illusorisk. På vad sätt har den blivit illusorisk? Jo, har man svarat, på grund av de väldigt stegrade

Om ökad social allmänbildning för kommunala förtroendemän m. fl. (Forts.)
skatterna och hyrorna förslå inte inkomsterna, utan man måste söka skaffa sig extra inkomster, ständigt nya biinkomster. När man slutat arbetet efter åtta timmar måste man börja på med ett nytt jobb som ger ny inkomst. Detta är en mycket allvarlig sak. Vi trodde att vi genom åttatimmarslagen skulle bereda människorna tid och krafter för studier och samhällsarbete, men utvecklingen har blivit en helt annan. Detta är verkligen något för lagstiftarna att fundera över. Jag tror att vi framför allt måste se till, att hyrorna och skatterna till varje pris nedbringas, eljest slitas människorna ut.

Jag har redan berört bristen på lokaler för allmänna ändamål och för studier. Jag kan, herr talman, inte förstå varför inte de redan befintliga allmänna lokalerna skulle kunna öppnas för allmänheten. Vi ha skolor, som åtminstone inte överallt användas för dubbelläsning. Dessa skulle man kunna taga i anspråk. Vi ha vidare en hel del tjänstelokaler, som stå tomma på kvällarna. Varför inte ställa dessa lokaler till förfogande för bildningsförbunden och de vuxnas studiearbete?

Många av dem som jag frågat ha sagt: så länge vi ha så små lägenheter, är det omöjligt att läsa hemma. När man har ett rum och kök och familjen kanske vill höra på radio, är det inte möjligt att sätta sig ner att studera. Vi måste verkligen, mina damer och herrar, söka lösa bostadsproblemet, om vi skola kunna få människorna att studera.

Man har även pekat på en sak, som jag tror att vi haft en viss erfarenhet av, nämligen den bristande förståelsen för nya skolmetoder. Allmänheten håller på att mista förtroendet för de nuvarande skolmetoderna och skolformerna. Man finner dem icke praktiska och icke tillräckligt grundliga. Överhuvud taget är man kritiskt inställd till det nuvarande skolväsendet.

Så har man även framhållit — jag skall nämna det endast i förbigående — hur omöjligt det är att förstå vad Kungl. Maj:t och riksdagen skriva. Man klagar över lagskrivandet. De litterära alster som vi fabricera här i kamrarna och utskotten äro fullkomlig kinesiska för större delen av svenska folket. Kungl. Maj:t och riksdagens lagar kunna inte i fortsättningen få formuleras på det sätt som hittills skett. Vi måste skriva mycket enklare, klarare, mera kortfattat och rakt på sak. Vi måste få en helt annan form för vår lagskrivning än den som tillämpats under de senaste 25—30 åren. Vi måste, herr talman, återgå till det skrivsätt som använts i grundlagarna och kanske ännu tidigare lagar, för att allmänheten skall kunna förstå vad det är som står i författningarna.

Ja, herr talman, jag har icke för avsikt att framställa annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Jag skulle helst ha sett, att utskottet i motiveringen tagit fasta på behovet av ökad upplysningsverksamhet inte bara för de kommunala tjänstemännen utan även för de statliga tjänstemännen och för hela svenska folket. Hela svenska folket bör lära sig sina lagar och framför allt de sociala lagarna. Men detta förslag är ju dock ett fjät framåt, och vi få väl hoppas att herr Källman fortsätter att väcka motioner i denna riktning och att riksdagen följer honom i anslutning till de uttalanden som gjorts av de nu hörda organisationerna.

Herr **Mannerskantz:** Herr talman! I vad den föregående högt ärade talaren yttrat om statsförgudning, byråkratisering och höga skatter ber jag att på det livligaste få instämma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om förbättrade hygieniska inrättningar på arbetsplatserna.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om åtgärder för att befordra anordnandet av hygieniska inrättningar på arbetsplatserna.

Med föranledande av en inom första kammaren väckt motion, nr 284, av herrar *Leander* och *Löfgren*, hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om utredning av frågan om lämpliga åtgärder för att befordra anordnandet av hygieniska inrättningar på arbetsplatserna, dels ock om framläggandet för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Reservation hade anförts av herr *Ekströmer*, som ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Herr **Ekströmer:** Herr talman! Jag har i detta ärende avgivit en reservation, vilket ger mig anledning att begära ordet.

Grundvalen för nu ifrågavarande motion är en utredning, som verkställts inom Svenska metallindustriarbetareförbundet och som utvisat, att de hygieniska inrättningarna på arbetsplatserna i många fall lämna mycket övrigt att önska. I de inkomna remissyttrandena vitsordas också, att churu under senare tider mycket gjorts till förbättring av hygienen på arbetsplatserna, så torde dock åtskilligt brista, särskilt då inom den mindre industrien och hantverket. Utskottet förmenar också, att frågan otvivelaktigt bör uppmärksammas. Att intresse för saken finnes även inom företagarhåll visas bäst därav, att industriens utredningsinstitut har för avsikt att i samarbete med landsorganisationen igångsätta en utredning i ämnet.

För bedömande av denna fråga är det av betydelse att påpeka, att 1938 års arbetarskyddskommitté har under utredning en revision av arbetarskyddslagen. Utskottet har också varit i tillfälle att taga del av de lagändringar, som kommittén avser att föreslå beträffande de anordningar för arbetarnas personliga hygien, som skola finnas på arbetsplatserna, och det behöver ju ej vara någon hemlighet här, att betydande skärpningar komma att föreslås i förhållande till nuvarande bestämmelser. Utskottet anser därför, att det tämligen tydligt konstaterats, att allt icke är bra som det nu är, varför en lagstiftning sannolikt kommer till stånd, som tvingar de olika företagarna att vidtaga anordningar, vilka säkerligen kunna tillfredsställa även motionärerna. På grund därav har utskottet ansett, att någon utredning i dessa avseenden ej är av nöden.

En annan sak blir ju, att genomförandet av de nya bestämmelserna utan tvivel kommer att medföra en del utgifter för företagarna, vilket kanske i många fall kan bereda svårigheter för mindre kapitalstarka företag. Därför kan man tänka sig, att staten genom lämpliga åtgärder skulle kunna lämna bistånd. Utskottet har ansett, att en utredning härom lämpligen kan igångsättas. Utskottet har påpekat några hjälpåtgärder: inrättandet av en lånefond för ändamålet, såsom skett i många andra likartade fall, eller möjlighet för företag att avsätta skattefria fonder, varigenom kanske arbetarna i enlighet med motionärernas tanke kunde få en välkommen sysselsättning under en lågkonjunktur.

Utskottet har också, visserligen med stor tvekan, antytt möjligheten av rena subventioner för ändamålet, men här har jag ej velat vara med, utan jag har tillåtit mig avgiva en reservation, däri denna tanke från början helt avvisas. Jag måste säga, att man i möjligaste mån bör undvika subventioner till rena affärsföretag. Kostnaderna för de hygieniska inrättningarna böra enligt min mening inräknas i tillverkningskalkylerna. Eljest kan ej förnekas, att det ena företaget blir gynnat och kommer ned i lägre kostnader än det andra, vilket icke kan anses sunt.

Om förbättrade hygieniska inrättningar på arbetsplatserna. (Forts.)

Vidare menar jag, att det bör ingå i det allmänna medvetandet, att hygieniska anordningar på arbetsplatserna äro en lika viktig sak som andra byggnader eller maskiner och att dessa anordningar icke få betraktas som en belastning på företaget, utan såsom en självklar sak, och att kostnaden för dessa anordningar är en rent produktiv utgift. Jag är rädd, att om riksdagen nu ger, om ock blott ett finger, åt subventionslinjen, så kan uppfattningen lätt bli en annan, och därför vill jag för min del som sagt avvisa blotta tanken på denna linje.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som föreslås i den av mig avgivna reservationen.

Herr **Heüman**, Herr talman! Det skiljer ju strängt taget inte så mycket mellan utskottets uppfattning och reservantens. Frågan om subvention på detta område har närmast väckts genom ett yttrande från efterkrigsplaneringskommissionen, och då nu frågan hade tagits upp i detta yttrande, ansåg utskottet, att man borde behandla den också i utskottsutlåtandet. Reservanten har velat, att man där inte alls skulle beröra frågan om ren subvention, men utskottets uppfattning skiljer sig som nämnts inte så mycket från reservantens, i det utskottet ställer sig tveksamt till frågan om subvention. Att denna fråga medtagits i utlåtandet beror på att utskottet ansett, att den utredning, som skall igångsättas, bör vara förutsättningslös och att möjlighet bör finnas att pröva även denna linje.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om utredning ang. landsbygdens bostadsstandard m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande statens medverkan till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem, dels ock om en ingående undersökning beträffande landsbygdens bostadsstandard.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 4, hade herrar *Rosander* och *Jonsson* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning, huruvida och i vad mån man från statens sida kunde och borde medverka till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem.

Vidare hade till utskottet hänvisats den i första kammaren likaledes väckta motionen nr 21, vari herr *Jonsson* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om företagande av en ingående undersökning, avseende landsbygdens bostadsstandard, samt att vid planläggningen av denna undersökning vissa i motionen anförda synpunkter måtte beaktas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att första kammaren för sin del i anledning av ifrågavarande motioner måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att undersökning måtte verkställas — eventuellt i samband med den planerade bostads- och hyresräkningen

Om utredning ang. landsbygdens bostadsstandard m. m. (Forts.)
under år 1945 — i syfte att erhålla ingående kännedom om landsbygdens bostadsstandard och industriens arbetarbostadsförhållanden.

Herr **Ekströmer:** Herr talman! Jag får meddela, att jag i dag har fått uppgift från socialdepartementet om att en kungl. proposition kommer att inom de närmaste dagarna framläggas för riksdagen, i vilken departementschefen begär anslag till just en sådan bostadsundersökning, som utskottet här har förordat. Då jag anser, att det är oriktigt, att riksdagen nu föregriper behandlingen av denna proposition, vill jag hemställa, att de båda motioner, som behandlas i detta utlåtande, återremitteras till utskottet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att detsamma skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ooh bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 304—306.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle fyllas innan nästa lagtima riksdag.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 till förvärv och teckning av aktier i samband med bildande av Sveriges centrala restaurangaktiebolag.

Skrivelseförslagen godkändes, förslaget nr 254 under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 126 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 255, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren beträffande utskottets utlåtande nr 34 fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 256, till Konungen i anledning av konstitutionsutskottets memorial med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3, 6 och 7 §§ stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Då alla ärenden på föredragningslistan redan blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.45 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.